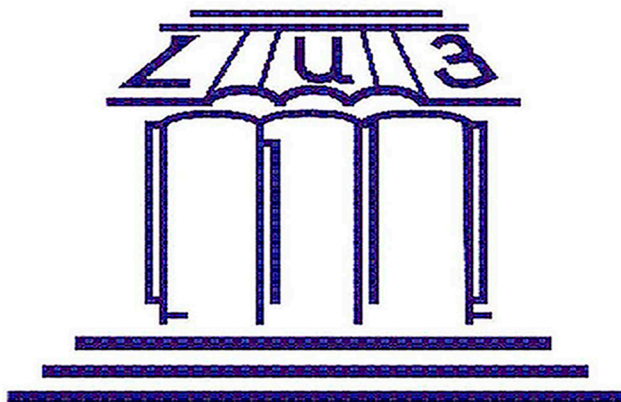

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Մույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ՈՒՍՄԱՆ ՀԱՐԿԱԾԱՅԻՆ

491.99-8

ՈԼ-75

ՊՈՐՏԱԼ-ԴԱՍԱԳԻՐԴ

1939

491-99-8

ՈԼ-75

18 MAY 2016
32-11
383

Պրիւտարներ բոլոր յերկրների, միացեալ

ՈՒՍՄԱՆ ՀԱՐՎԱԾԱՅԻՆ

ԺՈՒՐՆԱԼ-ԴԱՍԱԳԻՐՔ

ՀՅՈՒՍ. ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ I ԱՍՏ.
ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ III—V ԽՄԲԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ Հ. ԿՈՎԿԱՍԻ ՅԵՐԿՐ.
ԼՈՒՍԲԱԺՆԻ ՅԵՎ «ՀՅՈՒՍԻՍ. ԿՈՎԿԱՍ»
ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԵԿՏՈՐԻ

№ 3.

ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ «ՀՅՈՒՍԻՍԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍ»
ՌՈՍՏՈՎ-ԴՈՆ 1932

26 AUG 2013

ՈՒՍՄԱՆ
ՀԱՐՎԱԾԱՅԻՆ

(59534-66)

2156-64

КНИГОИЗДАТЕЛЬСТВО
„СЕВЕРНЫЙ КАВКАЗ“

98 70

ՆՈՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ ՍԿՍԵՆՔ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՎԱԾ

ԽՆԶ ՀՐԱՀԱՆԳԵՑ ԿԵՆՏԿՈՄՆ ԻՐ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐՅԱՆ
ՎՈՐՈՇՈՒՄՈՎ

Դպրոցում ո՞վ չի լսել Կենտկոմի սեպտեմբերյան վորոշ-
ման մասին:

Այդ վորոշումը 1931 թվի սեպտեմբերի 5-ին կուսակցու-
թյան կենտրոնական Կոմիտեն կայացրեց մեր դպրոցների
համար:

Վորոշումը ցույց է տալիս, թե մենք ի՞նչ նվաճումներ ու-
նենք ուսման գործում և ի՞նչ բացեր: Ցույց է տալիս նաև
այն միջոցները, վերով մեր ունեցած թերությունները պիտի
լերացնենք: Մնա Կենտկոմի հիմնական ցուցմունքները:

1. Մեր հիմնական բացը, մեր դպրոցի հիմնական թերու-
թյունը կայանում է նրանում, Վոր աշակերտները բավակա-
նաչափ գիտություն ձեռք չեն բերում, վորպեսզի լավ գրագե-
տներ դառնան սոցիալիզմի կառուցման համար:

Կենտկոմը հրահանգեց պայքարել այդ թերությունները
լերացնելու համար և դպրոցում աշխատանքը կազմակերպել
այնպես, վոր ամեն մի սովորող լավ տիրապետի գիտություն-
երին, լավ յուրացնի և՛ լեզուն, և՛ մաթեմատիկան, և՛ հաս-
ակագիտությունը, և՛ աշխարհագրությունը, և՛ բնագիտու-
թյունը, և՛ պոլիտեխնիկական աշխատանքը:

2. Բացի այդ՝ Կենտկոմը նշեց իր վորոշման մեջ այն մա-
ին, վոր պոլիտեխնիկական կրթություն՝ պետք է բարձր հիմ-
երի վրա դրվի, լավ կազմակերպվի աշխատանքն արհեստանո-
ում, կամ աշխատանքի սենյակում, դպրոցական բանջարանո-
ում: աշակերտները ծանոթանան գործարանի ու ֆաբրիկի,
ոլանտեսության, խորհրդային անտեսության, ՄՏԿ-ի հետ: սո-
որեն արտադրության մեջ պարզ գործիքներով աշխատանք
ատարել:

Կենսոկոմը հրահանգեց, վոր աշակերտների արտադրական աշխատանքը կուտնտեսություններում, գործարաններում, կազմակերպվի միայն ուսումնական նպատակներով. նույնպես հասարակական աշխատանքը: Աշակերտների պոլիտեխնիկական կրթությունը պետք է սերտորեն կապված լինի նրանց ուսումնական անմիջական աշխատանքի հետ:

3. Մենք թևակոխել ենք սոցիալիզմի շրջանը: Մենք հիմնականում վերացրել ենք կուլակությունը վորպես դասակարգ, պայքարում ենք կապիտալիստական դասակարգերի միացորդների դեմ:

Այդ պայքարը, — դասակարգային պայքարը՝ սրվում է Այդպիսի պայմաններում մենք պետք է ամեն ջանք թափենք վոր դպրոցը դաստիարակվի պրոլետարական վոգով, տա ու ժեկոմունիստական դաստիարակություն:

Կենսոկոմի վորոշման համաձայն դպրոցը պետք է լավ կազմակերպվի ու ամրացվի. ուսուցիչը պետք է կրթական ու դաստիարակչական գործի պատասխանատու կազմակերպիչ ու ղեկավարը լինի:

ԻՆՉՊԵՍ ԵՆՔ ԿԱՏԱՐԵԼ ԿԵՆՏԿՈՄԻ ՅՈՒՑՄՈՒՆՔՆԵՐԸ

Մի տաշի յե, վոր աշխատում ենք Կենսոկոմի ցուցմունքների հիման վրա: Սկսում ենք նոր ուսումնական տարի — ապսվերանայենք մեր մի տարվա աշխատանքները, կատարենք 31—32 ուսումնական տարվա աշխատանքների հանրագումարը: Ինչպես ենք կատարել Կենսոկոմի ցուցմունքները մեր դպրոցում:

Այդ հանրագումարն անշուշտ ուսումնական տարվա վերջին, արձակուրդներից առաջ կատարել է ամեն մի դպրոց, ամեն մի խումբ. բայց վատ չե նոր ուսումնական տարվա ընկզման նորից վերհիշել մեր նվաճումներն ու թերությունները, վոր ավելի կազմակերպված սկսենք նոր տարին:

Ինչպես ենք պայքարել մեր խմբում անցյալ տարի ուսման համար, յեղել ենք ուսման հարվածայիններ, թե՞ վոչ: Ինչպես ենք կատարել մեր պոլիտեխնիկական աշխատանքներն արհեստանոցում, աշխատանքի սենյակում, վորձադաշտում, կուտնտեսության մեջ. ինչպե՞ս ենք ծանոթացնում արտադրության:

Ինչպես է յեղել մեր կարգապահությունը. ունեցե՞լ ենք զիտակցական կարգապահություն:

Ինչպես ենք ծավալել սոցմրցումն ու հարվածայնությունը:

Ինչպես ենք իրականացրել բարձր որդանների հրահանգները՝ դպրոցի ներքին կարգապահական կանոնները կատարելու, ծանրաբեռնվածությունը կարգավորելու համար:

Քննենք այդ հարցեր ու նշենք մեր անելիքները, վոր նոր ուսումնական տարում ե՛լ ավելի լավ կազմակերպվենք՝ Կենսոկոմի հրահանգները լրիվ կատարելու համար:

ԾԱՆՈԹԱՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԼԱՆՆԵՐԻՆ

Յեթե ուզում ենք լավ կազմակերպել մեր ուսումնական գործն, ամենից առաջ պետք է ուսուցչի ղեկավարությամբ և նրա ոգնությամբ ծանոթանանք մեր պլաններին, մեր ուսումնական-դաստիարակչական ծրագրին: Ինչ ենք սովորելու մենք այս տարի մայրենի լեզվից, հառարակագիտությունից, մաթեմատիկայից, աշխարհագրությունից, բնագիտությունից, պոլիտեխնիկական աշխատանքից, ֆիզկուլտուրայից ու նկարչությունից:

Ուսուցչիչ մեծ հաճույքով ձեզ կծանոթացնի այդ ծրագրին: Դուք պետք է ծանոթ լինեք ծրագրին, լմանաք ձեր անցնելիք նյութը, լավ կազմակերպեք այդ ծրագրի կատարման ու գերակատարման գործը, դառնաք ուսման հարվածայիններ:

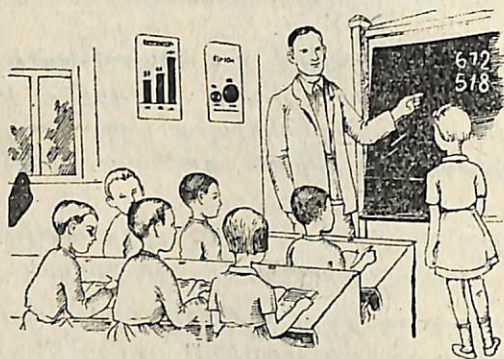
Այս աշխատանքներում ուսուցիչը ձեր անմիջական ղեկավարն է լինելու, առանց նրան բան չեք սովորի:

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՎԵՆՔ ՊԼԱՆՆԵՐԸ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ, ԾՐԱԳՐԵՐՈՎ ՍԱՀՄԱՆԱԾ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՅՈՒՐԱՅՆԵԼՈՒ

Պետք է լավ կազմակերպենք մեր կուլեկտիվը, լավ կազմակերպենք աշկոմի, նրա սեկցիաների, խմբակների աշխատանքը: Այդ բոլոր կազմակերպությունները պետք է ոգնեն ուսումնական գործին: Պետք է դաստիարակենք զիտակցական կարգապահություն: Պետք է այնպես աշխատենք, վոր աշակերտները կարգ ու կանոնին հետևեն, լավ սովորեն, լավ կատարեն իրենց պարտականությունները վոչ թե պատկից վախենալով, այլ զիտակցելով, վոր լավ սովորելով, նրանք կատարում են լեհիսի պատգամները և Կենսոկոմի հրահանգները:

Գիտակցական կարգապահությունը մեր լավ աշխատանքների առաջին պայմանն է: Յերկրորդ պետք է լավ ծանոթանանք այն հրահանգներին, վոր սովել են բարձր որդանները և կարգավորենք մեր ներքին աշխատանքները, — ուսումնական ու ասարակական արտադրական աշխատանքները՝ մեր ծանրա-

բեռնվածությունը ուղիղ կազմակերպելու համար: Պետք է լայնաշող կատարումը շատ բանով կախված է նրանից, թե վորոգտագործենք մեր ժամանակը, նպատակահարմար ձևով կազմակերպենք մենք ժամանակին ապահովել մեր աշխատանքները մակերպենք մեր աշխատանքն ու հանգիստը: Պետք է և՛ լայնհորաժեշտ դասական ու գրենական պիտույքներով: Ամենից պարապենք և՛ լավ հանգստանանք, և խաղերի ժամանակ ունենանք, և հասարակական աշխատանքներ տանենք և անհրաժեշտ դասագրքերով, նոր, լավ դասագրքերով: պարբերաբար չափով քնենք: Պետք է դպրոցում ու տանն առողջապահական թերթ ստանանք: Ամենքս պիտի ունենանք և ձեռք բերենք լավ պայմաններ ստեղծենք: Այս բոլորի մասին մենք ունենում ենք հրահանգներ: յեթե դեռ ծանոթ չեք՝ կարող եք գտնել «Ուսուցչական հարվածային» յերկրորդ համարում: Ամենից պիտի պետք է ուշադրություն դարձնել, վոր ամեն մի աշակերտ մեկ հասարակական աշխատանքով ծանրաբեռնվի: վոր մեկ մի քանի հասարակական աշխատանք չտանի, իսկ մյուսները պարապ լինեն: Պետք է աշխատանքները բաշխել հավասարա-

պես, ամեն մեկի ուժի և ընդունակություն համեմատ: Պետք է ժողովներն ու պարապմունքները կազմակերպել՝ համաձայն վորակը բարձրացնելու միջոց: Առանց սոցիալիստական հիշած հրահանգների՝ Հանգստյան օրերին պետք է լավ կազմակերպված հանգիստ լինի:

Այդ բոլորը մի կողմից կոժանդակի՝ բոլոր աշակերտներին խնդիրները չենք լուծի: առողջութունն ամրացնելու, մյուս կողմից՝ արդյունավետ դարձնելու ուսումնական աշխատանքները:

ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ՉԵՌՔ ԲԵՐԵՆՔ ԲՈՂՈՐ ԴԱՍԱԿԱՆ-ԳՐԵՆԱԿԱՆ ՊԻՏՈՒՅՔՆԵՐԸ

Մեր սոցիալիստական տնտեսությունը պլանային է, մեկ վողջ կլանքը պլանային է: Մեր աշխատանքները պիտի կազմակերպենք պլանով: հետևենք պլանների կատարման, ստուգենք, շուտ-շուտ հաշվառում կատարենք:

Մեր պլանները կատարողը մենք ենք: Բայց այդ պլանների կատարումը շատ բանով կախված է նրանից, թե վորոգտագործենք մեր ժամանակը, նպատակահարմար ձևով կազմակերպենք մենք ժամանակին ապահովել մեր աշխատանքները մակերպենք մեր աշխատանքն ու հանգիստը: Պետք է և՛ լայնհորաժեշտ դասական ու գրենական պիտույքներով: Ամենից պարապենք և՛ լավ հանգստանանք, և խաղերի ժամանակ ունենանք, և հասարակական աշխատանքներ տանենք և անհրաժեշտ դասագրքերով, նոր, լավ դասագրքերով: պարբերաբար չափով քնենք: Պետք է դպրոցում ու տանն առողջապահական թերթ ստանանք: Ամենքս պիտի ունենանք և ձեռք բերենք լավ պայմաններ ստեղծենք: Այս բոլորի մասին մենք ունենում ենք հրահանգներ: յեթե դեռ ծանոթ չեք՝ կարող եք գտնել «Ուսուցչական հարվածային» յերկրորդ համարում: Ամենից պիտի պետք է ուշադրություն դարձնել, վոր ամեն մի աշակերտ մեկ հասարակական աշխատանքով ծանրաբեռնվի: վոր մեկ մի քանի հասարակական աշխատանք չտանի, իսկ մյուսները պարապ լինեն: Պետք է աշխատանքները բաշխել հավասարա-

Զեռք բերենք, կամ թե շինենք վորոշ գործիքներ, ինչպես՝ անոն, գրչատուփ և այլն:

Տարվա ընթացքում մեր դպրոցական թանգարանը պետք է հարստացնենք բնագիտական և այլ ժողովածուներով: Յերբ թանգարան չկա՝ կազմակերպենք այն:

Պետք է կազմակերպենք դպրոցի աշխատանոցի սենյակը, ապահովենք աշխատանքը նյութերով, գործիքներով: քիչ կան մեր տներում ավելորդ հին դանակներ, մկրատներ, սղոցներ, կացիններ, մուրճեր: յեթե դրանք տանը չեն գործածվում, ապա աշխատանոցում, մեր ուսման գործում պետք կզան:

Պետք է իմանանք վոր մեր ուսման գործը մեծ արդյունք կտա միայն այն դեպքում, յերբ ապահովենք մեր աշխատանքը բնական ու գրենական պիտույքներով, գործիքներով ու նյութերով:

ԾԱՎԱԼԵՆՔ ՍՈՑՄՐՅՈՒՄՆ ՈՒ ՀԱՐՎԱԾԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Սոցմրցումն ու հարվածայնությունը աշխատանքի սոցիալիստական ձևեր են և աշխատանքի արտագրողականությունն: Պետք է ժողովներն ու պարապմունքները կազմակերպել՝ համաձայն վորակը բարձրացնելու միջոց: Առանց սոցիալիստական հիշած հրահանգների՝ Հանգստյան օրերին պետք է լավ կազմակերպված հանգիստ լինի:

Պետք է սկզբից մեր աշխատանքները կազմակերպենք սոցմրցման ու հարվածայնության հիմունքներով: Ամենից առաջ պետք է այդ գործին մեծ ոժանդակություն ցույց տան պիտաներական և աշակերտական կազմակերպությունները: Դրանց ել պետք է մեր ավագ, ավելի փորձված ընկերն՝ ուսուցիչն ոգնի:

Շատ դեպքերում սոցմրցումն ու հարվածայնությունն իրենց նպատակին չեն հասնում, յեթե վատ, ֆորմալ են կազմակերպված:

Մեր դպրոցը պետք է հարեան դպրոցի հետ կնքի սոց մրցման պայմանագիր: Այդ գործի ձևակերպումը պետք է մե վրա վերցնենք:

Մեր խումբը մեկ ուրիշ խմբի հետ պետք է սոցմրցման պայմանագիր կնքի: Այդ գործի նախաձեռնողն ել մենք պետք է լինենք:

Գլխավորը նրանումն է, վոր մեր պայմանագիրը վորոշ ո հասկանալի կետեր ունենա, այնպիսի կետեր, վորոնց կատարելու համար մենք ամեն որ կոնկրետ աշխատանք տանենք:

Մեր պայմանագիրը պետք է բոլորիս հայտնի լինի, նկատելի տեղում կախած. ամենքս ել պետք է մշտական հետևենք այդ պայմանագրերի կատարման:

Պետք է ծավալենք հարվածայնությունը: Ամեն մի աշակերտ, ամեն մի խումբ կարող է իրեն հարվածային հայտարարել և պիտի հայտարարի: Հարվածայինն ի վրա պետք է վերցնի հարվածայինի պարտականություններ լավ սովորելու, հետ մնացող ընկերոջն ոգնելու, վերցրած հանձնարարություններն ու պարտականությունները ժամանակին և լավ վորակով կատարելու և այլն:

Շատ կարևոր է սոցմրցման ու հարվածայնության ստուգումն ու հաշվառումը, վոր պետք է շուտ-շուտ կատարել: Լա հարվածայիններին պետք է խրախուսել, պարգևատրել, թույլերին պետք է ընկերական բուքսիրի վերցնել: Սոցմրցումն ու հարվածայնությունը պետք է դարձնել կենսական հրահանգների և մեր ուսումնական և բոլոր մյուս պլանների կատարման հիմնական միջոցը:

Նոր ուսումնական տարին պետք է այդպես կազմակերպված դիմավորենք: Այդ հնարավորություն կտա մեզ մեր զբաղողական պլանները կատարել և գերակատարել, տիրապետել ծրագրով սահմանած գիտություններին, ու սոցիալիզմի համար գրագետ, Լենինյան դաստիարակությունը զինված և ձեռներեց շխտարարներ դառնալ:

ՊԱՅՔԱՐԵՆՔ
ՈՒՍՄԱՆ ՎՈՐԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՇԱՄԱՐ,
ԼԻՆԵՆՔ ԱՌԱՋԱՎՈՐ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԻՔԻ ՎՈՉ ՄԻ ՅԵՐԵՒԱ
ԴՊՐՈՑԻՑ ԴՈՒՐՍ ԶՊԻՏԻ ՄՆԱ

ԼԵՆԻՆԻ ՊԱՏԳԱՄԸ

Սովորիր, սովորիր, սովորիր
Մարտական պատգամն է Լենինի.
Կռվումն այս վառ ինքդ քեզ փոխիր
Պավար, անգրագետ մի լինի:
Մի լինի դու գերի խավարին,
Սովորիր, սովորիր, սովորիր:

Սովորիր, սովորիր, սովորիր
Մի լինի դու ծուլ ու թույլ տղա.
Քնից դու միշտ կանուխ վեր յելիր,
Վոր ճամբին քո արևը շողա:
Մի լինի դու անկամ, անարթուն.
Այլ կայտառ գետակի պես խնդուն:

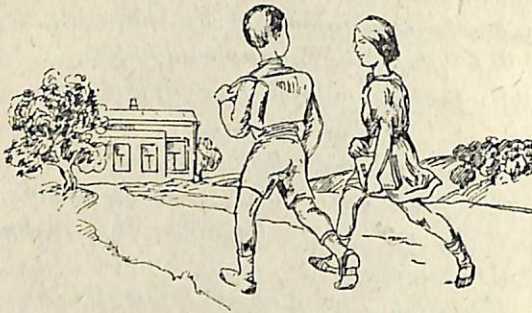
Սովորիր, սովորիր, սովորիր
Մարտական պատգամն է Լենինի.
Կենսական հրահանգով քեզ զինիր,
Կանգնած գիրքումդ մի քնի:
Թերթիր դու պայծառ եջերը գրքի,
Վոր սիրտը քո բերկրա, նոր թափով յերգի:

Սովորիր, սովորիր, սովորիր.
Ո՞վ կարող է քո յերթը փոխի:
Կրճքիդ շողա թող ալ ԿԻՄԸ կարմիր
Դեհ լելիր, հին կլանքը փոխի:
Հարվածային մարտիկ յեղիր,
Յեղիր անդող գիրքերի վրա.
Թշնամին նենգ ու դավադիր
Զինվում է. վոր գա մեզ վրա:

Սովորիր, սովորիր, սովորիր
Հոմունիզմի շենքը հիմնի.
Կռվումն այս վառ ուժերդ լարիր,

Խափար, անգրագետ մի լինի:
 Զինվիր Կենտկոմի հրահանգովը կուռ
 Յեղիբ դու աշխույժ, մի լինի լուռ,
 Թող շողա մանուկ սիրտդ վառ,
 Մաքսովր նոր դպրոցի համար:

ԱՄՐԱՊՆԴԵՆՔ ԳԻՏԱԿԻՑ ԿԱՐԳԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆԸ
 ՈՒԺԵՂԱՑՆԵՆՔ ՈՒՍՈՒՄԸ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՈՐԸ

Հեղափոխական յերիտասարդութիւնը արդեն տոնում է 18-րդ Միջագային Յերիտասարդական օրը:

Միջագային ալդ օրը սահմանվել է 18 տարի առաջ, յերիտասարդական ինտերնացիոնալի Բեռնի (Շվեյցարիա) կոնֆերանսում, համաշխարհային իմպերիալիստական պատերազմի ժամանակ:

Յերբ յեվրոպական յերկրների բուրժուազիան իր շահերի համար կռվի դաշտ եր ուղարկում միլիոնավոր բանվոր, ու գյուղացի յերիտասարդներին, յերբ հարյուր հազարավոր զինվորներ կապիտալիստների կամքով մեկ-մեկու կոտորում ելին ու փորբացնում իրար յերեւիաներին, այն ժամանակ հեղափոխական յերիտասարդութիւնը Լենինի ու Կարլ Լիբկնիցսի ղեկավարութեամբ կարմիր գրոշը պարզեց, փորի վրա գրված եր «պատերազմ՝ պատերազմի դեմ»:

Հեղափոխական յերիտասարդութիւնը հասկացավ, փոր պատերազմը բուրժուազիայի համար է: Նա գիտեր, փոր աշխատավորների արյունը թափվում է և միլիոնավոր մարդիկ սոված են մնում, զրկվում իրենց տնից, աշխատանքից, ուսումից բուրժուազիայի կամքով ու սրա շահերի համար:

Պետք եր կռվել պատերազմի և սպանդանոցի դեմ, պետք եր կռվել պատերազմ ստեղծողների դեմ և այնպես անել, փոր բանվորներն ու գյուղացիները փոխանակ ուրիշի հրամանով իրար կոտորելու, զենքերն ուղղելին կապիտալիստների ու կալվածատերերի դեմ և իմպերիալիստական պատերազմը վերածելին քաղաքացիական պատերազմի:

Այդպես ել յեղավ: Մի շարք յերկրներում բանվորութիւնն աշխատավոր գյուղացիութեան իր զինակիցը դարձրով, դուրս յեկավ բուրժուազիայի դեմ: Ռուսաստանում հեղափոխութիւնը հաղթեց: Կալվածատերերն ու բուրժուազիան ըշվեցին: Խորհուրդների իշխանութիւն հաստատվեց, փորն տհա 15 տարի յե գոյութիւն ունի:

Կապիտալիստական յերկրներում հեղափոխական յերիտասարդութիւնը շարունակում է իր պայքարը բուրժուազիայի դեմ: Այդ պայքարը ղեկավարում են Կոմիսները և Յերիտասարդական ինտերնացիոնալը—ԿԻՄ-ը: Հեղափոխական յերիտասարդութեան պայքարը մղվում է կապիտալիստական կարգերի վոչնչացման, աշխատանքի, հացի համար, ԽՍՀՄ-ի պաշտպանության ու պրոլետարական հեղափոխության համար:

Ծանր ու դժվար են նրա կռվի պայմանները:

Վոստիկանութիւնը, ցործը, դատարանը, յեկեղեցին, զբաղօրցը, բուրժուական յերիտասարդական կազմակերպութիւնները, մի խոսքով փողջ բուրժուազիան և նրա գործակատարները ամեն միջոց գործ են գնում ԿԻՄ-ի և նրա սեկցիաների դեմ կռվելու, նրանց աշխատանքը թուլացնելու և գործունեութիւնը խափանելու նպատակով:

Կոմյերիտմիութեան կազմակերպութիւնները—ԿԻՄ ի սեկցիաները կապիտալիստական յերկրներում շատ գոհեր են տալիս: Հազարավոր յերիտասարդներ ու պատանիներ բանտ են նետվում, ծեծվում, աքսորվում յերկրից, գործազուրկ մնում: Հարյուրավոր կոմյերիտականներ մահվան պատժի լեն յեն-թարկվում:

Զնայած այդ դժվարութիւններին՝ նրանք չեն հուսահատվում, աշխատում են լեգալ և անլեգալ պայմաններում, շարունակում են Լենինի-Լիբկնիցսի գործը:

Սորհրդային Միութեան յերիտասարդութիւնը հերոսական պայքար է մղում: Հոկտեմբերյան հեղափոխության սկզբից մինչև այժմ նա կոմունիստական կուսակցութեան ղեկավարութեամբ պայքարել է քաղաքացիական կռվի, տնտեսական

վերականգնման, ժողովրդական տնտեսությունների վերակառուցման ֆորմաներում, պայքարում եւ սոցիալիստական անդամակարգ հասարակարգ ստեղծելու համար: Հարյուրավոր կոմյերիտներ դասակարգային պայքարում ընկել են դասակարգային թշնամու, կուլակի հարվածներից:

Կապիտալիստական յերկրներում յերիտասարդության գործադրությունն արագ աճում է: Գործադուրկ յերիտասարդություն թիվը Միացյալ Նահանգներում 4 միլիոն է, Մեքսիկայում՝ 400.000, Գերմանիայում՝ 1¹/₂ միլիոն և այլն: Մեր յերկրում, ընդհանրապես, արդյունաբերական բանվորների թիվն որ ըստ որե մեծանում է. արդյունաբերական բանվորների 40,3 տոկոսը մինչև 23 տարեկան յերիտասարդներ են: Ժողովրդական տնտեսության մեջ մոտ 20 միլիոն աշխատողներից 6¹/₂ միլիոնը կամ 32,2 տոկոսը մինչև 23 տարեկան հասակ ունեն:

Աշխատավոր յերիտասարդության ավանդարդ կոմյերիտմիությունն իր 5¹/₂ միլիոն անդամներով հսկայական աշխատանք է տանում մեր սոցիալիստական արդյունաբերության, կոլեկտիվացած գյուղատնտեսության և կուլտուրական հեղափոխության գծով:

ՀԼԿՅՑՄ-ը, վոր այս տարի տոնում է իր 15-ամյակը, սոցմրցման, յենիյան դադափարի իրագործման նախաձեռնողն է, լավագույն հարվածայիններ տվող կազմակերպությունը:

Ընդհանուր պարտադիր ուսման, անգրագիտության վերացման, դպրոցական շինարարության, նոր կադրերի պատրաստման գործում կոմյերիտմիությունն առաջիններիցն է:

Կոմյերիտմիությունը դաստիարակչական մեծ դեր խաղացող կազմակերպություն է ինչպես իր անդամների, նույնպես և փոշ կոմյերիտական յերիտասարդների, պատանիների, պիոներների և աշակերտների համար: Այդ դաստիարակությունը կոմունիստական, ինտերնացիոնալ դաստիարակություն է:

ԿԻՄ-ն ու նրա սեկցիաները ՄՅՈՒԴ-ի 18-րդ տարեգարծին պիտի ավելի պատրաստվեն սոցիալիստական հայրենիքը— ԽՍՀՄ-ը պաշտպանելու և կապիտալիստների արշավանքների դեմն առնելու համար: Ռազմական աշխատանքը կոմյերիտմիության հիմնական աշխատանքներից մեկն է: ԽՍՀՄ պաշտպանելու համար համամիութենական կոմյերիտ, միությունն ու ժեղացնում է իր շեֆությունը ծովային և ուղային նավատորմիղների, ձիու վրա, ու ժեղացնում է իր անդամների և պիոներների ռազմական դաստիարակությունն: Արտասահման-

յան կոմյերիտ, կազմակերպությունները պետք է պատրաստ լինեն նաև զենքը ձեռքին ԽՍՀՄ-ը պաշտպանելու և իրենց յերկրի բուրժուազիայի դեմ կռվելու:

Միջազգային յերիտասարդական որվա 18-րդ տարեգարծին ԿԻՄ-ի մեր և կապիտալիստական յերկրների կոմյերիտկազմակերպությունները ԿԻՄ-ի դրոշի տակ, ձեռք-ձեռքի, ել ավելի աշխատելու յեն Համաշխարհային Հոկտեմբերի համար:

Դուք, առաջին աստիճանի դպրոցների աշակերտներդ, վոր պիոներական շարքերումն եք այսօր կամ կլինեք այդ շարքերում վաղը, յերբ տարիքով քիչ ել մեծանաք՝ պետք է գնաք կոմյերիտմիության ուղիով:

Նոր ուսումնական տարին սեպտեմբերի 1-ին է սկսվում. միջազգային յերիտասարդական որը սեպտեմբերի 4-ին է այս տարի:

Ուսումնական տարվա սկզբին և 18-րդ ՄՅՈՒԴ-ին դուք գիտակցաբար խոսք պիտի տաք ձեզ և ձեր ավագ ընկերներին—

լավ սովորել,
գիտություններ ձեռք բերել,
աշակերտական աշխատունակ կազմակերպություն
ունենալ,
կոմունիստական դաստիարակություն ստանալ
յեվ փոխարինողներին
առժանի փոխարինողներ դառնալ:

ԿԵՅՑԵ 18-ՐԴ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՈՐԸ

10. Միության պիոներկազմակերպությունը սույն թվի ապրիլին տոնեց իր տասնամյակը:

Այդ մեծ տոնի առթիվ կուսակցության կենտրոնական կոմիտեն ապրիլի 21-ին հատուկ վորոշում կայացրեց. պիոներ կազմակերպության համար, ինչպես և բոլոր յերեսանների համար այդ վորոշումը հսկայական ղեկավարող նշանակություն ունի:

Ամեն մի պիոներ, ամեն մի դպրոցական պետք է գիտենա կուսակցության կենտկոմի այդ նշանակալից վորոշումը:

Ի՞նչ վորոշեց Կուսկենտկոմը:

Կուսակցության կենտկոմն իր այդ վորոշման մեջ նախ և առաջ նշում է պիոներկազմակերպության առաջ տարում ունեցած նվաճումները: Այդ նվաճումներից հիմնականը կայանում է նրանում, թոր «միլիոնավոր յերեսաններ կուսակցության յեվ կոմյետիսիության ղեկավարությամբ, պիոներական շարժման միջոցով հաղորդակից են յեղել նոր հասարակական կյանքին, լայնացրել են իրենց հասարակական քաղաքական մտածողությունը յեվ անցել են սոցիալիզմի ակտիվ ու գիտակից շինարարների շարքեր:

Այդ հաջողությունները հնարավոր են յեղել շնորհիվ այն նվաճումների, թոր պրոլետարական պետությունն ունեցել է սոցիալիզմի կառուցման գործում:

Դրա հետ նաև կուս. կենտկոմը նշում է այն հանգամանքը, թոր «պիոներական կազմակերպությունը դեռ ևս բավարար չափով աշխատանք չի ծավալել մանուկների կոմունիստական դաստիարակության գործում»: Վոր ԼԿՅԵՄ և մի շարք այլ կազմակերպություններ բավարար չափով աշխատանք չեն տանում պիոներ կազմակերպության գծով:

Ի՞նչ պետք է անել այդ թերությունները վերացնելու համար:

ՀԿ(Բ)Կ կենտկոմը նշում է պիոներկազմակերպության աշխատանքները վերակառուցելու և այդ թերությունները վերացնելու հիմնական ուղին:

Ամենից առաջ կուս. կենտկոմը ամբողջ պիոներական կազմակերպության ուղղորդությունը հրավիրում է այդ կազմակերպության ներկայիս ամենակարևոր խնդրի վրա. այն է՝ պայքարելու ուսման վորակի, «գիտությունների հիմունքների»

սիրապետելու, գիտակցական դիսցիպլինա սեղծելու համար: Պետք է ստեղծել թե պիոներների և թե բոլոր յերեսանների մեջ «սոցիալիստական վերաբերմունք դեպի ուսումը, աշխատանքը, հասարակական-պրակտիկ գործունեությունը»:

«Այնպիսի դուրքուն պիտի սեղծել, — հրահանգում է կուս. կենտկոմը, վոր յուրամեջյուր պիոներ ասնուրեք, թե դպրոցում, թե ընտանիքում, թե փողոցում, թե պիոներական ակաբում, թե համբարում յեվ ամեն տեղ իսկապես բոլոր յերեսանների, որինակ լինի»:

Շատ զեպքեր են յեղել, յերբ աջ ոպորտունիստները փորձել են պիոներական կազմակերպությունը «դպրոցի հետ ձուլել»: Կուս. կենտկոմը վճռականապես դատապարտում է այդ փորձերը: Դատապարտում է և այն «ձախլիկ» խեղաթյուրումները, յերբ վոմանք փորձ են անում դպրոցի գործը հանձնել պիոներկազմակերպությանը:

Լենինյան կոմյետիսիությունը պիոներական կազմակերպության մեջ աշխատանքներ տանելիս, պետք է հիմք ընդունի կուս. կենտկոմի 1931 թվի սեպտեմբերի 5-ի վորոշումը դպրոցի մասին: Դպրոցական աշխատանքների շուրջը պետք է կազմակերպի «մանուկների ակտիվությունը»:

Կենտկոմը նշում է, թոր պիոներական վաշտերի հասարակական աշխատանքի բովանդակությունը պետք է վճռական վերակառուցման յենթարկվի:

Ի՞նչ ուղղությամբ պիտի վերակառուցվի:

Պիոներական վաշտերի աշխատանքն այնպես պիտի վերակառուցվի, թոր այդ կազմակերպությունները տեղերում կոմյետիսիությունների ղեկավարությամբ և այլ կազմակերպությունների հետ սերտորեն կապված պայքարեն «ուսման վորակի, գիտակցական դիսցիպլինայի, դպրոցի պոլիտեխնիկացման, սանկական ժիգիտությունների, մանկան հանգստի նիւս կազմակերպման, յեվ մանկական սաստանքների կոմունիստական դաստիարակության համար»: Դրա հետ նայի պայքարը պետք է սրել պրոլետարիատին անհարազատ իդիոլոգիան մանուկների մեջ մցնելու ամեն մի փորձի դեմ:

«Անհրաժեշտ է ամենակարև ժամանակվա ընթացքում սեղծել այնպիսի դուրքուն, վոր ամեն սի դպրոցական իր «պատվի խնդիրը դարձնի» իր ուսումնական պարտականությունների, հասարակական-գործնական աշխատանքների յեվ դպրոցի ներքին կարգապահական կանոնների գիտակցական, բարեխիղն, կանոնավոր ու սույզ կասարումը»:

Մենք պետք է կոմունիզմը կառուցելու և նրա համար պայքարելու առողջ փոխարինողներ պատրաստենք: Առողջ սերունդ դաստիարակելու գործը պետք է դառնա պիոներ կազմակերպության աշխատանքի հիմնական մասերից մեկը: Այդ գործին պետք է մասնակցեն նաև պրոլետարական պետության բոլոր օրգաններն ու կազմակերպությունները:

Կենտկոմն առաջարկում է, վոր առողջ փոխարինողներ պատրաստելու գործում, պիոներ կազմակերպությունն առաջնորդի Լենինի այն ցուցմունքով, վոր «Հենց այդ յերիսաւարդութեանն է վիճակված ավարտել կոմունիզմի գործը, նրան է ղեռ վիճակված մարտ տրելու կոմունիզմի հաւար. յեվ նա այդ մարտ պէտք է դիմաւորի կուռ, առողջ, պողպատայա ներվերով յեվ յերկաթյա մկաններով»:

Այդ ցուցմունքները կատարելու համար պետք է շտապ կերպով յերեխաների մեջ ծավալել «սպորտն ու մասսայական առողջապահական և ռազմա-ֆիզկուլտուրային աշխատանքի զանազան ձևերը»:

Ո՞վ պետք է այդ գործով ղեկավարի:

Կոմյերիտմիությունը, լուսժողկոմատները, առժողկոմատները, ֆիզկուլտուրայի խորհուրդները:

Դրա հետ միասին պետք է կանոնավորել յերեխաների հասարակական աշխատանքների ծանրաբեռնումը. այդ գործում պետք է կատարել դպրոցի կարգ ու կանոնի մասին յեղած ղեկավար կազմակերպությունների հրահանգները:

Այնուհետև և հ.լ.ս. Կենտկոմն առաջարկում է յերեխաների մեջ մեծ չափերով ծավալել կուլտուրա-մասսայական աշխատանքի բոլոր ձևերն ու միջոցները, լավագույն կերպով կազմակերպելով նրանց հանգստի օրերն ու ազատ ժամերը: Որինակ, պետք է ծավալել «մասսայական խաղեր քաւմ ողում, ժիգ-կուլսրուպե, ակմբային խաղեր, ռադիո-ընդունարանների ղեկավար յեվ դրանց կողմէսիվ յսելը, կենդանի քերթի, լուսերի, թատրոնի, կինոյի կազմակերպումը յեվ այլն»:

Դրան զուգընթաց Կենտկոմը հատկապես ընդգծում է ուժեղացնել վաշտում դաստիարակչական աշխատանքը: Վճռական կերպով ուժեղացնել դադափարական-քաղաքական դաստիարակումը, մանավանդ ինտերնացիոնալ դաստիարակության գծով:

Այդ նպատակով կու.ս. Կենտկոմն պարտավորեցնում է կոմյերիտ միությունը պիոներական վաշտում կազմակերպել «սիսեմասիկ քաղաքական ինժեռմացիա սոցիալիսական

ինժեռմացիան կարեվորագույն խնդիրների յեվ դասակարգային պայքարի սասին» ինչպես ԽՍՀՄ-ում, այնպես էլ ամբողջ աշխարհում»:

Յերեխաները պետք է լավ ծանոթանան առաջին հնգամյակի արդյունքների և յերկրորդի հեռանկարների հետ: Պետք է լավ ծանոթանան բոլշևիկյան կուսակցության պատմության և միջազգային բանվոր դասակարգի հեղափոխական պայքարի հետ:

Այդ նպատակով Կենտկոմը հանձնարարում է լայն չափով ոգտագործել հին կուսակցականներին, կոմյերիտականներին, քաղաքացիական պատերազմում մասնակցողներին, սոցշինարարության հերոսներին: Դրա համար կարելի յէ ոգտագործել աշխատանքի զանազան ձևեր, ինչպես, որինակ՝ զրույցներ, ընթերցումներ, քաղվիճակախաղ, քաղմարտ և այլն:

Հատկապես Կենտկոմն անհրաժեշտ է համարում, վոր «ամեն սի վաշտում յեվ պիոներական ողակում սցցվի գրի վրա սիսեմասիկ աշխատանք: Գեղարվեստական գրականության, կյաւիկների, ժամանակակից մանկական, մասսայական-գիտական գրականության կողմէսիվ ու անհատական սիսեմասիկ, քննեցածի քննադատություն, ուսուցիչների կոնսուլացիա յեվ այլն:

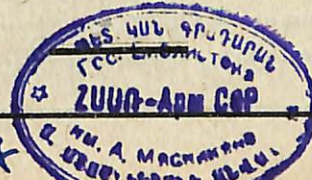
Վերջապես ՀԿ(Բ)Կ Կենտկոմն ելի մի շարք այլ վորոշումների հետ առաջարկում է հետևյալը. «պիոներական կազմակերպության առողջ աճն ի հաշիվ քաղաքի, գյուղի և ազգային ռաջոնների աշխատավորների, շարունակելով միաժամանակ զլխավոր ուշադրությունը դարձնել նրա ամրապնդման, նորեկների դաստիարակչական գործին. ամեն մի պիոներական վաշտի աշխատանքի խորացման ու աշխուժացման, վաշտի և ողակի կազմակերպչական ամրապնդման վրա»:

ԱՌԱՋԱՆԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ 1) Ձեր վաշտերում կազմակերպեցեք ՀԿ(Բ)Կ Կենտկոմի այդ վորոշումների մշակումը, կոմյերիտմիության ղեկավարությամբ:

2) Նշեցեք ձեր անելիքներն այդ վորոշումները կատարելու գծով:

3) Այդ վորոշումների կատարման շուրջը համախմբեցեք բոլոր կազմակերպությունների լայն հասարակախոթությունը:

4) Անկազմակերպ յերեխաներին մասնակից արեք ձեր այդ աշխատանքներին:

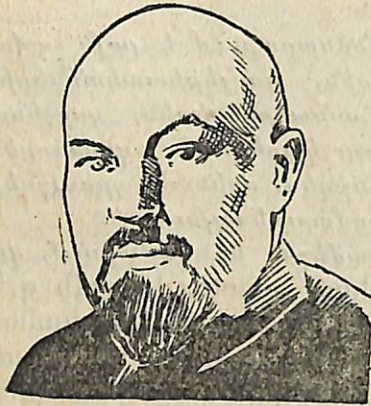

ԸՆԿ. ՊԻՎՈՎԱՐՈՎԻ ԱՐՏԱՍԱՆԱԾ ԶԱՌԸ ՊԻՈՆԵՐՆԵՐԻ ՅԵՐԿՐԱՅԻՆ ՀԱՎԱԲՆԵՐԻ ԲԱՅՄԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

(Կենդանի գրանցում)

ՊԱՏԱՆԻ ՊԻՈՆԵՐՆԵՐ

Կուսակցության Յերկրային Կոմիտեյի և Յերկրային Գործադիր Կոմիտեյի անունից ձեզ և հանձնես ձեր Հյուսիսային Կովկասի բոլոր պիոներներին բալչերիկյան ջերմագին վողջություններին:

Հ. Կ. Յերկ. Գործկոմի նախագահ ընկ. Պիվովարով

մակերպության ամբողջ գործունեությունը ուղղված է կրթության իրեն և ձեզ շրջապատող միլիոնավոր յերեխաներին փորպես մարտիկներ, անդասարար սոցիալիստական հասարակության կառուցման խնդիրն իրականացնելու համար:

ՆՐԱՆՑ ՄՈՏ ՅԵՎ ՄԵԶ ՄՈՏ

Այստեղ, սահմանի մյուս կողմը բանվորների և աշխատավոր գյուղացիների յերեխաները դեռ ստիպված են իրենց ծնողների հետ միասին ընդհատակյա պաշար մզելու դասակարգաին թշնամիների դեմ, ծնողների հետ միասին բանվորների, կամ մասսայական ցույցի դուրս գալ սովորական, աղքատության և շահագործման դեմ, պաշարելու կապիտալիզմը տապալելու համար:

Մեզ մոտ, կոմունիստական կուսակցության ղեկավարությամբ, պրոլետարիատի ամենագլխավոր առաջնորդ՝ Վ.Ի. Լենինի ղեկավարությամբ արդեն վաղուց է հաջողվել տապալել կապիտալիզմի իշխանությունը և փոխ միայն տապալել, այլ և պահել իշխանությունը պրոլետարիատի ձեռքին: Մեր յերկիրը

հաղթականորեն կառուցում է սոցիալիզմ և մեզ մոտ արդեն ավարտված է սոցիալիստական եկանոմիկայի հիմքի կառուցումը: պրոլետարիատն իր առաջ մոտակա խնդիր է դրել — կառուցել յերկրորդ հնգամյակում սոցիալիստական անդասարար հասարակություն:

Դուք պետք է հիշեք, վոր այդ բոլորը մենք ձեռք ենք բերել շնորհիվ բանվորների և աշխատավոր գյուղացիների հերոսական աշխատանքների և անհաշվելի զոհաբերության:

ՆՐԱՆՑ ԶՍԽԱՎԵՅԻՆ

Ահա դուք, բախտավոր և ուրախ կերպով հավաքվել եք այստեղ: Դուք իրավունք ունեք ազատ ապրելու, իսկ միասին բոլչերիկների Համամիայդ ազատությունը ձեռք է բերվել ձեզ համար տաժանակիր աշխատանքներում, հեռավոր արքորում, ցարական կախաղանների վրա զոհված բանվորական գործի լավագույն մարտիկների կողմից: Նրանք, այդ մարտիկները, գնում էին և գիտեցին, վոր ձեր բախտավորության համար, ապագա սերնդի բախտավորության համար կդնեն իրենց գլուխները, բայց դա կանգ առնել չտվեց, չվախեցրեց: Նրանք գիտեցին, յերանք հաստատապես համոզված էին, վոր վող թե ուշ հաղթությունը կլինի բանվոր դասակարգի կողմը: Յե՛վ նրանք սխալվեցին:

Այժմ արտասահմանում ևս դասակարգային կատաղի լուրջ է մղվում, վորտեղ զոհվում են բանվորների և աշխատավոր գյուղացիների լավագույն ներկայացուցիչները: Բայց այնտեղ էլ աշխատավորության իրավացի գործի համար մարտիկները անհատների կերպով հավատում են, վոր կոմունիստական ինտերնացիոնալի ղեկավարությամբ կապիտալիստների շխանությունը կտապալվի ամբողջ աշխարհում:

Դուք, պատանի պիոներներ, միշտ պետք է հիշեք ձեր իշագգային պրոլետարական պարտավորության մասին և իմիտեք յերկրային առաջին իսկ կանչին, վորպես անվախ մարտիկներ, կանգնեք ամբողջ աշխարհի պրոլետարիատի շարքերում: Դաստիարակվելով այնպես, ինչպես սովորեցնում է նրանք, դուք պետք է միշտ հիշեք, վոր սահմանից դուրս անվող պրոլետարական յերեխաների սրտերը զարկվում են սրտերի հետ միատակա:

Ահա ինչու ինձ համար առանձնապես ուրախալի յեր լսել այստեղ նստած պիոներներից մեկի առաջարկությունը — նա-

խաղաղութեան մեջ ընտրել ամերիկական պիտոներ՝ Հարրի Սյոքսի մանին, վորն արդեն բազմիցս նստել է կապիտալիստական բանտերում: Դուք հետազայում ես պետք է աշխատե՞ք դաս տիրակվել ինտերնացիոնալիզմի վոգոմ, ամբողջ աշխարհի աշխատավորութեանը յեղբայրական հավատարմութիւն ունենալու վոգոմ:

ՀԱՐՎԱԾԱՅԻՆ ՈՒՍՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Յես ուզում եմ այս մեր հավաքի ժամանակ, ոգտվելու նրանից, վոր այստեղ ներկա յեն ուսման լավագույն հարվածայինները, լավագույն պատանի տեխնիկներն ու գյուտարարները, սոցիալիստական գյուղատնտեսութեան մեջ փորձ ունեցող լավագույն պատանիները, և մեր յերկրի աշխատավոր ազգութիւնների յերեխաների լավագույն ներկայացուցիչները մի քանի խոսք ևս ասել ձեզ կուսակցութեան Յերկրային Կոմիտեյի անունից:

Դուք արդեն գիտեք, վոր ցարի ժամանակվա դպրոց, նպատակն եր բուրժուազիայի համար խոնարհ ստրուկներ պատրաստել: Իսկ մեզ մոտ, ընդհակառակը: Յերեխաներին լիովին հնարավորութիւն է տրվում առնելու գիտութիւնից անդա՛սակարգ սոցիալիստական հասարակութիւն կառուցելու համար ամենահարկավորը, ոգտակարն ու անհրաժեշտը: Մեզ մոտ բնութիւնը ծառայում է վոչ թե դատարկապորտների խմբակին, այլ միլիոնավոր աշխատավորներին: Ահա ինչու ուրախալի և մխիթարական է տեսնել, թե ինչպես մեր դպրոցներում լայն ծավալ են ստացել սոցմրցումն ու հարվածայնութիւնը ինչպես յերեխաները սոցիալիստական վերաբերմունք են ցույց տալիս ուսմունքին, աշխատանքին և ձգտում են իսկապես դաս տիրակելու իրենցից ակտիվ և գիտակից մարտիկներ սոցիալիզմի համար:

ՏԵԽՆԻԿԱՅԻՆ ՏԻՐԱՊԵՏԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Այստեղ ձեր մեջ կան նաև պատանի տեխնիկներ, գյուտարարներ, գյուղատնտեսութեան մեջ փորձ ունեցողներ: Այ՛ ուրախալի յե գիտակցել: Անդասակարգ սոցիալիստական հասարակութիւն կառուցելու պայքարի համար բարձրանում են աշխատավորների լայն մասսաների շերտերը, առաջ է գալիս այդ մասսաների լայն ակտիվութիւնն ու ստեղծագործութիւնը: Այդ ակտիվութիւնն ու ստեղծագործութիւնը այն քան հսկայական են, վոր ընդգրկել են վոչ միայն հասակավոր

բանվորներին ու կոլտնտեսականներին, այլ և նրանց յե-

Հին դպրոցում խեղդում էլին նախաձեռնութեան ամենատեսակի արտահայտութիւնները, ամեն տեսակի ստեղծագործական միտք, գյուտարարութեան ամենաչնչին փորձը: Հին դպրոցում ընդունվում էլին գլխավորապես բուրժուազիայի յերեխաները, իսկ բարձրագույն դպրոցում բանվորների և աշխատավոր գյուղացիների յերեխաները բաւիս բուն նշանակութեամբ անհատներ էլին կազմում: Նրանք էլ, վորոնց հաջողվում եր տիրանալ գիտութեանը, իրենց գիտութիւնը տալիս էլին բուրժուազիային:

Իսկ մե՞զ մոտ: Մեզ մոտ բանվորների և աշխատավորների յերեխաներին լիակատար հնարավորութիւն է տրվում տիրանալու գիտութեանը, տիրանալու տեխնիկային: Բանվորների և աշխատավոր գյուղացիների յերեխաները կարող են դառնալ ամենակրթված և գիտուն մարդիկ: Ահա ընկ. Վորոշիլովը յեղել է հասարակ բանվոր, ընկ. Բուդյոնին յեղել է հասարակ գյուղացի, և նրանք, շնորհիվ իրենց աչքի ընկնող ընդունակութեան, ձեռք բերին հսկայական գիտելիքներ: Իր ժամանակին նրանք հնարավորութիւն չեն ունեցել սովորելու: Իսկ ահա այժմ, յերբ վաղուց արդեն խաղաղվեց քաղաքացիական պատերազմը, մեզ մոտ հարյուրավոր և հազարավոր բանվորներ և աշխատավոր գյուղացիներ սովորում են բարձրագույն դպրոցներում և ձեռք են բերում գիտելիքներ: Այժմ, յերբ մենք զբաղված ենք խաղաղ սոցիալիստական շինարարութեամբ, աշխատավորների հարվածային մասսաները ձգտում են տիրանալու տեխնիկային: Ահա ինչու առանձնապես գնահատելի յե, վոր ձեր մեջ կան գյուտարարներ, տեխնիկներ, փորձ ունեցողներ: Դա արժեքավոր է այն պատճառով, վոր ձեզ է վիճակվում և ձեր վրա յե պատասխանատու և պատվավոր խնդիր ընկնում,—կառուցել անդասակարգ սոցիալիստական հասարակութիւն:

ՆՐԱՆՑ ԴԵՐՆ ԱՌԱՆՁՆԱՊԵՍ ՊԱՏՎԱՎՈՐ Ե

Ուզում եմ նաև խոսել այստեղ գտնվող պատգամավորների մասին —աշխատավոր լեռնցիների յերեխաների մասին: Նրանց դերն առանձնապես պատվավոր է: Յերեխայեցիք, թե վորքան դժվար է նրանց մթնոլորտում, ուր կուլակներն ու մոլլաները դեռ ուժեղ կերպով ազդում են մութ մասսաների վրա: Այնտեղ, հեռավոր աուլում կարմիր փողկապ կապելն այնքան

ել հասարակ բան չէ, ինչպես, ասենք, մեզ մոտ, ուսումնական մարզերում
չենց դրանումն է ազգային մարզերի կոմիտեի տախտակներին
պիտաներների առանձնահատուկ արժանիքը, վոր նրանք հաղ-
թահարում են դասակարգային թշնամիների առավել ևս հա-
մառ դիմադրությունը:

ՊԱՅԳԱՐԵՑԵՔ ՓՈՂՈՑԻ ԴԵՄ

Հիմա կուզենայի մի դրություն մասին ևս խոսել ձեզ հետ
յես կուզենայի ասել ձեզ փողոցի դեմ պայքարելու մասին
Դուք գիտեք, վոր ձեր վաշտերն են մտնում ավելի տոկոս
յերեխաները, իսկ շատերը, պակաս տոկոսները, դեռ ազատ
ված չեն փողոցի ազդեցությունից: Ձեր խնդիրն է լինելու
դուրս բերել նրանց՝ մեզ ոտար մարդկանց ազդեցու-
թյունից, ազատել նրանց փողոցի կազմալուծող ազդեցու-
թյունից:

Պայքարեցե՛ք փողոցի դեմ:

ԱՌՈՒՅԳ ԴԵՊԻ ԱՌԱՋ

Վերջացնելով խոսքս, հաղորդում եմ ձեզ կուսակցության
Յերկրային Կոմիտեի ցանկությունները: Յեղեք այնպես, ինչպես
պես Լենինն էր, վորն իր ամբողջ կյանքը նվիրեց բանվոր
դասակարգին. յեղեք այնպես պողպատյա և ամուր, նայեցե՛ք
այնպես առույգ դեպի ապագան, ինչպես առույգ դեպի առա-
ջ ե նայում Լենինի լավագույն աշակերտը — ընկ. Ստալինը
(Ծափահարություններ):

Կեցցե՛ք կոմունիստական ինտերնացիոնալը:

Կեցցե՛ք նրա ամենաառաջավոր և մարտական մաս՝ Համա-
միութենական կոմունիստական կուսակցությունը:

Կեցցե՛ք միջազգային պատանեկական և մանկական շարժումը:
Կեցցե՛ք պրոլետարիատի հաղթանակն ամբողջ աշխարհում:

(Ծափահարություններ: Բոլոր պատգամավորները վոտք
յեն կանգնում և ընկ. Պիվովարովին ովացիա յեն սարքում:

Հավաքի անունից ընկ. Պիվովարովին նվիրում են պիո-
ներական պատվավոր փողկապ):

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐՎԱ ՍԿԶԲԻՑ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՄՐՅՄԱՆ
ՅԵՎ ՀԱՐՎԱԾԱՅՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԵՐ ԿՆՔԵՆՔ ՅԵՎ
ԻՐԱՐ ՈԳՆԵԼՈՎ՝ ՊԼԱՆՆԵՐՆ ԻՐԱԳՈՐԾԵՆՔ

ԹՎԵՐԸ ԽՈՍՈՒՄ ԵՆ*

ՄԵԶ ՄՈՏ ՅԵՎ ՆՐԱՆՑ ՄՈՏ

Մի քանի տարի յե արդեն, վոր կապիտալիստական աշ-
խարհը անհույս զալարվում է ճգնաժամի ճիրաններում: Սա
ապացույց է, վոր կապիտալիզմը մոտենում է իր վախճանին:

Կապիտալիստական յերկրների արդյունաբերությունը կըր-
ճատվում է, արտադրությունն ընկնում, և գործազուրկ-
ների միլիոնանոց բանակներ են առաջ գալիս: Աշխատավորու-
թյան տնտեսական և կուլտուրական պայմաններն որեց-որ
վատանում են:

Մեզ մոտ հակառակ պատկերն է: Խորհրդային Սոցիալիս-
տական Հանրապետությունների Միություն մեջ սոց. շինարա-
րությունն աճում է: Սոցիալիզմը հաղթանակում է մեր յերկրում՝
արդյունաբերությունն աճում է, ցանքատարածությունը՝ լայ-
նանում, աշխատավորության տնտեսական պայմաններն որեց-
որ լավանում են, կուլտուրական մակարդակը բարձրանում է:
Մենք ավարտում ենք առաջին հնգամյակը և թեև կոխում ենք

2-րդ հնգամյակը՝ անդասակարգ սոցիալիստական հասարա-

Տեսե՛ք ի՞նչ են ասում թվերը**)

Ց Ե Մ Ե Ն Տ

Ցեմենտը խոշոր դեր է խաղում շինարարության մեջ:
Նա գործադրվում է գործարանների, շենքերի շինության հա-
մար, վորոնք կրակից այլևս չեն վախենա: Ցեմենտով պատ-
վանդան է շինվում ծանր ու խոշոր մեքենաների համար: Ցե-
մենտով են շինվում քաղաքների փողորկ փողոցները, մայթե-
րը: Ցեմենտի ոգնությունը շինվում են նավահանգստներ, կա-
մուրջներ, ջրանցքներ և այլն:

ԽՍՀՄ-ի ցեմենտի խոշոր մասը մեր յերկրամասումն է
արտադրվում: Նովորոսիյսկը բացի նավահանգիստ լինելուց,
ցեմենտի արտադրության քաղաք է. այն տեղից որական հա-
զարավոր տակառ ցեմենտ է ուղարկվում ամեն կողմ:

Կապիտալիստական յերկրներում ճգնաժամի հետևանքով
ցեմենտի արտադրությունն ընկնում է: Հյուսիսային Ամերի-
կայի Միացյալ Նահանգներում ցեմենտի գործարանների ար-
տադրական ուժի միայն 45 0/0-ն է՝ ոգտագործվում:

*) Թվերը վերցրած է կենտրոնական մամուլից:

**) Նախագես տես «Ուսման Հարվածայինի» № 1 և 2-ը:

ԹԵՄԵՆՏԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ Խ.Ս.Հ.Ս.-ՈՒՄ ԵՎ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅՈՒՄ

ԽՍՀՄ-ում արտադրվել է.

1913 թ.	1.906 հազար տոննա	100 %
1929 թ.	2.367 »	124 %
1930 թ.	3.115 »	163,4 %
1931 թ.	3.332 »	174,8 %

Գերմանիայում արտադրվել է.

1929 թ.	7.039 հազար տոննա	100 %
1930 թ.	5.512 »	78,3 %
1831 թ.	3.718 »	52,8 %

Թվերը պերճախոս են, չէ՞:

Պ Ղ Ի Ն Ձ

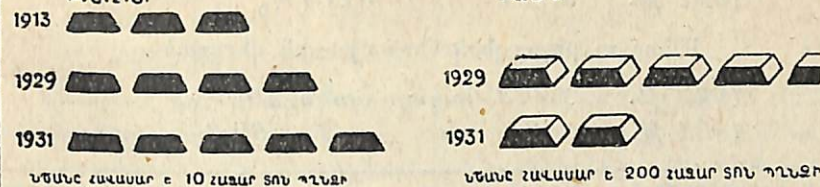
Պղինձ գործածվում է մեքենաշինարարության մեջ, Պղինձից են շինում մեքենաների, տրակտորների, ավտոյի փափկություն պահանջող մասնիկները: Պղինձ գործածում են էլեկտրականության մեջ, (թելեր, կոթառ). պղինձի խառնուրդները շինում են փամփուռ: Պղինձից ամաններ, հեշտայեռ են նում: Պղինձից մանր փոշի են կտրում և այլն:

Գունավոր մետաղագործության հետ զարգանում է ԽՍՀՄ-ի պղինձի արդյունաբերությունը:

1913 թ.	արտադրվել է 32.343 տոննա	100 %
1929 թ.	» » 37.034 »	114 %
1930 թ.	» » 47,532 »	146,9 %
1931 թ.	» » 48.446 »	149,6 %

Կապիտալիստական յերկրում ընդհակառակը, պղինձի արտադրությունը խոշորապես ընկնում է: Համեմատության համար վերցրեք ամենաշատ քանակի պղինձ արտադրող ՀԱՄ-երը և ԽՍՀՄ-ն:

ՊՂՆԶԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ Խ.Ս.Հ.Ս.-ՈՒՄ ԵՎ ՀԱՄՆ-ՈՒՄ

Համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամն առաջ բերեց պղինձի սպառման նվազում կապիտալիստական յերկրներում: Գունավոր մետաղ սպառող էլեկտրոարդյունաբերությունը, շինարարությունը, ավտո-տրակտորային արդյունաբերությունը այլևս հնարավորություն չունեն շատ պղինձ սպառելու, վորովհետև ճգնաժամ են ապրում:

Մեզանում, արտադրվող պղինձը հերիք չի անում: Շատ ապրանքներ, վորոնք առաջ պղինձից էլին շինվում, այժմ շինվում են այլ մետաղից (գլխավորապես յերկաթից): 1932 թ. պղինձի արտադրությունն էլ ավելի մեծացել է: Սյա տարվա սկզբին գործող գործարանների շարքին են անցել պղինձ հալող ու ձուլող Կրասնոուրալսկի հսկա կոմբինատը, վորը տարին պիտի տա 20.000 տոննա պղինձ: Վերակառուցվում և լայնանում են հին պղնձահանքերը (որ. Դափանը, Ալանգերդու գործարանը Հայաստանում), կառուցվում են նորերը:

Ց Ի Ն Կ

Ցինկը նույնպես տնտեսական խոշոր նշանակություն ունի: Ցինկը գործածվում է էլեկտրոնեմենտների մեջ. շատ ամաններ և մեր սովորական դուլերը, վորոնք յերկաթաթերթից են շինվում՝ ցինկով են ծածկում: Ցինկի ներկերը շատ գործածական են: Ցինկի և պղինձի խառնուրդ ձուլվածքից ստացվում է լատունը, վորից գործիքների և մեքենաների մասեր են շինում: Ցինկն ուրիշ բազմաթիվ նպատակների յե ևս ծառայում: Վերջապես, ցինկից են պատրաստում այն նկարների և դիագրամների կաղապարները, վոր դուք այս ժուրնալ-դասագրքում և ուրիշ գրքերում ու թերթերում հանդիպում եք:

ՑԻՆԿԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

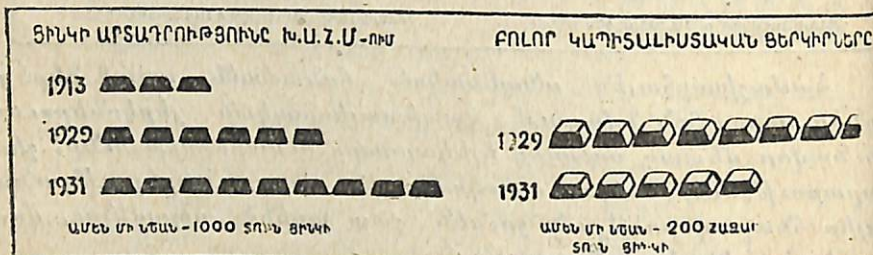
ԽՍՀՄ-ում

1913 թ.	2.950 տոննա	100 %
1929 թ.	5.437 »	184,3 %

1930 թ.	4.714	»	176,3 ⁰ / ₀
1931 թ.	9.197	»	311,7 ⁰ / ₀

Մնացյալ բոլոր յերկրները միասին վերցրած

1929 թ.	1.473	հազար տոնն	100 ⁰ / ₀
1931 թ.	1025	»	69,6 ⁰ / ₀

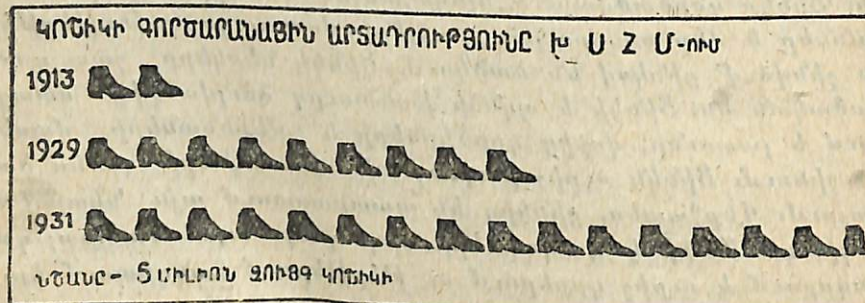

Տեսնում եք ինչպես ԽՍՀՄ-ում ցինկի արտադրությունը զարգանում է, իսկ բոլոր կապիտալիստական յերկրներում ընկնում:

Կ Ո Շ Ի Կ

Կուսակցությունն ու Խորհրդային իշխանությունը մեծադրություն են դարձնում լայն սպառում ունեցող առարկաների և ապրանքների արտադրությունը մեծացնելու վրա:

Այդ լայն սպառում ունեցող արտադրանքի տեսակները մեկն ել կոշիկն է: Կոշիկի արտադրությունն աճում է շնորհիվ նոր ձեռնարկությունների գործի մեջ մտնելուն և լայն մեքենայացման:

Համեմատության համար վերցնենք ԽՍՀՄ-ի կոշիկի գործարանային արտադրության աճման և կապիտալիստական աշխարհում (վորպես որինակ՝ Գերմանիան) կոշիկի արտադրության անկման տոկոսային ցուցանիշները:

Տարիներ	ԽՍՀՄ	Գերմանիա
1929 թ.	100 ⁰ / ₀	100 ⁰ / ₀
1930 թ.	154,5 ⁰ / ₀	97 ⁰ / ₀
1931 թ.	173,4 ⁰ / ₀	90 ⁰ / ₀

Չնայած կոշիկի արտադրության արագաճմանը աճին՝ ԽՍՀՄ-ում կոշիկը հերիք չի անում. աշխատավորության պահանջները մեծացել են: Կապիտալիստական յերկրներում գործազրկության, աշխատավորության աղքատացման հետևանքով կոշիկի սպառումն արագորեն ընկնում է:

ՀԱՄՆ-ում 1929 թվին ծախված ամեն մի 100 դոլար կոշիկի դիմաց 1931 թվին ծախվել է միայն 75 դոլարի կոշիկ: Ավելի վատացել է կոշիկի արտահանումը: ՀԱՄՆ-ի 1929 թվին արտահանած ամեն մի 100 դոլար կոշիկի դիմաց, 1930 թվին արտահանել են 70, իսկ 1931 թվին՝ 41 դոլար կոշիկ, ուրեմն, համեմատած 1929 թվի հետ, կոշիկի արտահանումը 1931 թվին պակասել է 59⁰/₀-ով:

ՈՒՍՈՒՄ, ԳԻՐԲ, ԹԵՐԹ

Մեր յերկրի կուլտուրական դեմքն արագորեն փոխվում է: «Աշխարհում չկա մի ուրիշ յերկիր, վորը մեր աշխատավորության չափ բուռն և հսկայական ձգտում ունենա դեպի կուլտուրան և գիտությունը. չկա այնպիսի մի կառավարություն, վորը մեր պրոլետարական պետության չափ ընդառաջի այդ ձգտումին և հսկայական ծախսումներ անի այդ ոլործի վրա» — ասում է կոմյունիստական կենտկոմի քարտուլար ընկ. Կոսարեվը ՀԿԿՅՄ-ի 7-րդ կոնֆերանսում 1932 թվին հուլիսի 3-ին:

Յեվ իսկապես, կուլտուրայի ինչ ասպարեզ ել չվերցնենք, տեսնենք հսկա առաջխաղացում, մեծ նվաճումներ:

Թող խոսեն թվերը:

1914 թվին տարրական և միջնակարգ դպրոցներում սովորում էին 7.000.000 աշակերտ:

1929 թվին տարրական և միջնակարգ դպրոցներում սովորում էին 12.000.000 աշակերտ:

1932 թվին նույն դպրոցներում սովորում են 23.700.000 աշակերտ*):

Յեթե 1626 թվին ազգաբնակչության 45⁰/₀-ն անգրագետ էր, ապա 1932 թվին անգրագետները հազիվ ազգաբնակչության 10 — 15⁰/₀ կազմեն: Մենք շուտով բոլորովին կվերաց-

*) Աշխարհում ընդունվողներն այս թվի մեջ չեն մտնում:

ենք անգրագիտությունը և մեր սոցիալիստական յերկիր համատարած գրագիտության յերկիր կղարձենք:

Մեր բարձրագույն ուսումնարաններում այժմ սովորում է ավելի քան 500.000 ուսանող, իսկ տեխնիկումներում՝ 800.000:

1930 թվին ժողովրդական տնտեսության բոլոր ճյուղերում 290.000 մասնագետներ կային, իսկ 1931 թվին մասնագետների վիճակը 750.000-ի յե հասել:

Յեթե մինչ հեղափոխական շրջանում գիրքը և թերթը սակավաթիվ մարդկանց սեփականություն էր, այժմ մատչելի է աշխատավորական լայն մասսաներին:

Վերջինք պարբերական մամուլը—թերթերը: Թերթերի տիրաժը (քանի որինակ) յեղել է.

1928 թվին 8,8 միլիոն որինակ որեկան.

1931 թվին 36 միլիոն որինակ որեկան.

1932 թվին ըստ պլանի հրատարակվելու յե 40 միլիոն որինակ թերթ:

Յեթե այս թիվը բաժանենք ԽՍՀՄ-ի ազգաբնակչությանը, դուրս կգա, վոր ամեն մի 4 հոգու համար (հաշված մի և նուկներն ու ծեբերը) 1 որինակ թերթ է լույս տեսնում:

Թերթերի նման մասսայական տիրաժ չի ունեցել և չուի ոչ մի կապիտալիստական յերկիր:

Գրքերի հրատարակության մեջ կապիտալիստական յերկրները դեպի հետ են գնում, իսկ ԽՍՀՄ-ն առաջ է գնում հրատարակության կա բայերով:

ԽՍՀՄ-ում հրատարակվել է.

1929 թվին 40.871 անուն գիրք 393 միլ. որինակ.

1930 թվին 49.165 անուն գիրք 854 միլ. որինակ. աճը՝ 21%

Անգլիայում, ՀԱՄՆ-ում և Գերմանիայում միասին վերցրած հրատարակվել է.

1929 թվին 51.275 անուն գիրք

1930 » 52.331 » »

1931 » 49.069 » » իջել է՝ 6,4 %

ԽՍՀՄ-ում հրատարակված գրքերը, յեթե բաժանենք ազգաբնակչության թվի վրա, կստացվի՝

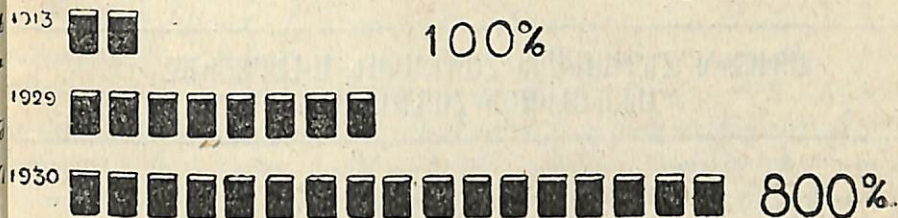
1927 թվին մարդագլուխ 1,5 գիրք

1928 » » 2,5 »

1930 » » 5,4 »

Մեակեցեք այս դիագրամը:

Խ Ս Հ Մ-ի ԳՐԲԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՏԻՐԱԺԻ ԱՃԸ

ՆՏԱՆԸ ՆԱԿԱՍԱՐ 50 ՄԻԼ. ԳՐԲԻ

Յեվ այս՝ այն ժամանակ, յերբ դարերի կուլտուրա ունեցող կապիտալիստական յերկրներում ժողովրդական մասսաները, համեմատած մեր աշխատավորության հետ, գիրք կարդալու հնարավորություններ քիչ ունեն:

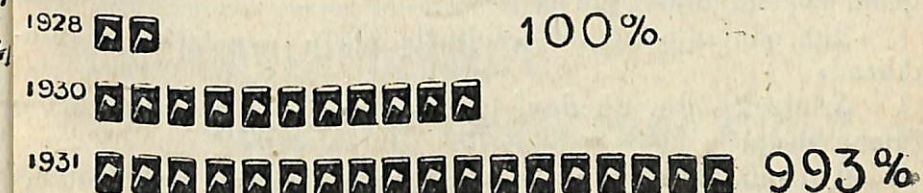
Բայց կապիտալիստական յերկրներում ընդհանուր գրքահրատարակության սահմանափակման հետ միաժամանակ ծավալվում է հեղափոխական գրականության հրատարակչությունը: Որինակ, վերջինք Գերմանիան:

1913 թ. ընդհանուր գրքահրատարակչությունը կազմել է 35.078 անուն:

1931 թվին ընդհանուր գրքահրատարակչությունը իջել է մինչև 24.074 անուն:

Կրճատվել է 31,4 %:

Այնինչ հեղափոխական գրքահրատարակչությունը նույն Գերմանիայում աճել է.

ՆՏԱՆԸ ՆԱԿԱՍԱՐ Ե 600 ՆԱԶԱՐ ԳՐԲԻ

Պատկերը պարզ է, չե՞:

Այս հոգվածում բերած թվերը խոսում են կապիտալիստական հրատարակչագրի անկման և ԽՍՀՄ-ի սոցիալիստական վերելքի մասին:

ԱՇԽԱՏԱՆՔ 1) Ուսուցչի ցուցմունքով մշակեցեք այս թվերը:

2) Աշխատեցեք կազմել մաքուր, պարզ, գունեղ դիագրամներ: Ծավալով մեծ դիագրամները կախեցեք պատից, վոր մեծերն ել կադան և հասկանան այս խոսող թվերի լեզուն:

ԱՌԱՋԻՆ ՀՆԳԱՄՅԱԿԻ ՀԱՂԹԱԿԱՆ ԱՎԱՐՏՈՒՄԸ
ՍՈՑԻԱԼԻՉՄԻ ՀԱՂԹԱՆԱԿՆ Ե

ՀԱՅՐԸ ԼԱՎ ՅԵՎ ԱՐԱԳ ՀԱՎԱՔԵԼ

Այս տարի ցանքսի կամպանիայի ժամանակ կոլտնտեսություններն ու խորհանտեսությունները ընդգրկեցին գաղանալիս ամբողջ ցանքատարածություն չորս չորսհինգերորդ մասը:

Դա խոսում է մեր խոշորագույն հաղթանակի մասի գյուղատնտեսության մեջ: Այդ նշանակում է, վոր մեր յերկրները կոմունիստական կուսակցության ղեկավարությամբ վերանախապես հաստատվել են սոցիալիզմի ճանապարհի վրա յերբեք դեպի հինը հետադարձ չի լինելու:

Այժմ մեր խնդիրն է—ամրապնդել հացի համար մղված պայքարում ձեռք բերած հաղթանակները և ունեցած հաջողությունների հիման վրա շատ ավելի լավ կազմակերպել անցկացնել բերքահավաքի կամպանիան:

Հացի հավաքումը—դա այսօրվա կարևորագույն խնդիրն է: Ձկորցնել վոյ սի հասիկ, վոյ սի հաս հակնդեդ, վոյ մ գրամ սեխնիկական բույս:

Ձկորցնել վոյ մի ու: Հավաքել բերք բուլեվիկյան բափերով:

Տրակտորի վոյ սի ժամ պարապուրդ: Լրիվ ոգսագործի ֆառոդ ուժը:

Վորֆան կարելի յե լավ կազմակերպել աշխատանքը դառնում:

Հացը դիզել յեվ անհապաղ կալսել:

Վոյ սի չվերանորոգված մեքենա:

Ուժեղացնել պայքարը հավասարակշռի դեմ աշխուժացնել, կոյսնեստականներին ի հաճիվ յեկամսի բնական մասի կանխավար վնասելիս:

Ահա հիմնականում ինչ է պահանջվում հացը հաջողությամբ հավաքելու համար, համաձայն ԽՍՀՄ-ի և Համ. Կ(բ)Կ կենտկոմի վորոշման:

Հացը, ճակնդեղը և այլ տեխնիկական բույսերն արագ և խնամքով հավաքելու համար ԽՍՀՄ-ի Ժողկոմխորհը և Համ Կ(բ)Կ կենտկոմը վորոշեցին անհապաղ բաց թողնել խորհանտեսություններին և կոլտնտեսություններին ավելի քան 16 հազար տրակտոր, 6700 ավտոմեքենաներ, 170 միլիոն ռուբլու մեքենահավաքման մեքենաներ, վորոնց թվում 8500 լոմբայն, նույնպես և 40 միլիոն ռուբլու պահեստի մասեր որակտորների համար, 12 հազար տոնն տեսակավոր մետաղ մեքենաների վերանորոգման համար և 12 հազար տոնն անվի երկաթ:

Հացի հավաք պայքար-պայքար է սոցիալիզմի համար: Այդ պայքարում կենդանի մասնակցություն պիտի ունենան պիոներներն ու դպրոցականները:

Պարզաբանեցեք բերքահավաքի կամպանիայի նշանակությունը:

Հավաքագրեցեք բերքահավաքման նոր հազարավոր հարածայիններ ձեռ ծնողների միջև:

Իրիզադներում տարեք կուլտ-մասսայական աշխատանք: Ոգնեցեք բերքի խիստ հաշվառում կատարելուն:

Կազմակերպեցեք բերքահավաքի ժամանակ կորուստների պայքարող պոստեր:

Քաղաքի պիոներներ, ոգնեցեք գյուղի պիոներներին:

ՀԱՅԻ ՀԱՄԱՐ ՊԱՅՔԱՐԸ—

ՊԱՅՔԱՐ Ե ՍՈՑԻԱԼԻՉՄԻ ՀԱՄԱՐ

ՏՐԱԿՏՈՐԸ

Կոլխոզի արտերում անձիր
Տրակտորն ե վարում հպարտ
Շրջում ե սև հողը տոչոր.
Տրակտոր իմ, վարիր հպարտ:

Հարվածային թափով ուժգին
Տրակտորն ե վարում հպարտ.
Կուլակի դեմ տարած կռվում
Կոլեկտիվի կամքն ե անպարտ:

Կոլխոզի արտերում անձիր,
Տրակտորն ե վարում հպարտ
Շրջում ե սև հողը տոչոր.
Տրակտոր ջան, վարիր հպարտ:

ՈԳՆԵՆԸ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆԸ ՅԵՎ ՊԵՏՈՒԹՅԱՆԸ ՏԱՐԱԾԵԼ ՆՈՐ ՓՈԽԱՌՈՒԹՅՈՒՆԸ

Այս տարի բանվոր դասակարգը, կոլտնտեսականները և ՍՍՀՄ-ի ամբողջ աշխատավորությունը կուսակցության դեմ վարույթում հաղթականորեն ավարտում են սոցիալիստական շինարարության առաջին հնգամյակը:

Հնգամյակի այս չորրորդ տարում նշված ե կապիտալ շինարարության վրա ՍՍՀՄ-ի ամբողջ ժողովրդական տնտեսության վրա ծախսել 21 միլիարդ ռուբլի: Այդ փողերը կառուցվում են նոր գործարաններ, ֆաբրիկաներ, ելեկտրակայաններ, յերկաթուղիներ, հանքահորեր, խորհրդատնտեսություններ, (ՄՏԿ): Լայն ծավալվել են խոշորագույն մետաղագործական գործարանների կառուցման աշխատանքները— Դնեքոյսկի, Ելեկտրոստալի, Զլատոուստինսկի և ուրիշ, վորոնց գործունեությունը ե 1.800 միլիոն ռուբլի:

Կառուցվելիք նշված 26 դոմենյան հնոցներից առաջինները գործարկվում են և տալիս են հազարավոր տոնն մետաղ: Սկսված ե նոր ածխահորերի շինարարությունը, վորի վրա 1932 թվին ծախսվելու յե 810 միլիոն ռուբլի: Ծավալվում

Թեթև արդյունաբերության տասնյակ հիմնարկների և սննդի արդյունաբերության շինարարությունը:

Այդ շինարարության հաջողությունը ապահովելու համար բանվորների և կոլտնտեսականների լայն խավերը խանդավառությամբ պաշտպանեցին Մոսկվայի ընկ. Ստալինի անվան ավտոմեքենաների գործարանի, Մակինիտոգորսկի, Դնեպրոստրոյի Դարիկոպոզիպնիկի բանվորների կողմը «Հնգամյակի չորրորդ ավարտական տարի» նոր փոխառությունը բաց թողնելու մասին, լորը կողմի ինդուստրիալի նոր հսկաներ, նոր Մադինիտոստրոյներ, Դնեպրոստրոյներ, գյուղատնտեսական մեքենաների նոր սկայական գործարաններ, խոշորագույն ելեկտրակայաններ և այլն կառուցելու համար: Այս փոխառությունը վոչ միայն արագացնի գործարանների շինարարությունը, այլ և ավելի ս կամրապնդի մեր յերկրի պաշտպանողական ունակությունը: Ի պատասխան բանվորների, կոլտնտեսային գյուղացիության կողմի, մեր կառավարությունը վորոշեց աշխատավորության լայն մասսաների մեջ բաց թողնել «Հնգամյակի չորրորդ ավարտական տարի» փոխառությունը:

Այս փոխառությունը բաց ե թողնվել 3 միլիարդ ռուբլու ումարով:

Բանվորներն ու աշխատավոր գյուղացիները լայն չափերով գրվել են ու շարունակում են գրվել փոխառությանը:

Փոխառության բաժանորդագրության մեծ հաջողությունների մասին խոսելով մեկ տեղ, պետք ե ասել, վոր քաղաքի մանավանդ գյուղի հետամնաց տարրերի մեջ դեռ ևս շատ շխատանք պետք ե տանել: Շատ աշխատավորներ պարզ չեն ասկերացնում փոխառության նշանակությունը, մանրամասն եղեկություններ չունեն փոխառության կանոնների և ոգուտրի մասին և չեն գրվել փոխառությանը: Պետք ե բարձր մեքերի աշակերտներն ու բոլոր պիոներները լայն աշխատանք տանեն իրենց ծնողների, դրացիների մեջ, բացատրեն փոխառության նշանակությունը, համոզեն և բաժանորդագրեն չորրորդ ավարտական տարվա փոխառությանը:

Կատարելով այս հասարակական ոգտակար աշխատանքը, իոներներն ու աշակերտները, իրենց ուժերի չափով մեծ նույնություն ցույց տված կլինեն առաջին 5-ամյակի հաջող արտմանը:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՎԵՑԵՔ
4-ՐԴ ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՏԱՐՎԱ ՓՈԽԱՌՈՒԹՅԱՆ

ԿՈՒՏԱԿԵՍԱՅԻՆ ԱՌԵՎՏՐԻ ՄԱՍԻՆ

Կուսակցութիւնն ու կառավարութիւնը շատ կարեւոր վրոշում են արել կոլտնտեսային առևտրի մասին:

Այդ վրոշումն ունի շատ մեծ նշանակութիւն մեր աջալիստական շինարարութեան համար:

Հայտնի յե, վոր այս տարի կուսակցութեան և կառավարութեան վրոշումը պակասեցված են հացամթերումների տնտեսամթերումների պլանները: Այդ վրոշումը հնարավորութիւն է տալիս կոլտնտեսութիւններին, կոլտնտեսականներին և անհատական տնտեսութիւն ունեցող աշխատավորներին հացամթերման և անասնամթերման իրենց պլանները կատարելուց հետո՝ ավելցուկը շուկա հանել:

Այդ յերկուստեք ձեռնտու յե թե քաղաքի բանվորութեան և թե իրենց կոլտնտեսութիւնների տնտեսութեան համար:

Տեսեք թե ինչպես:

Բանվորները՝ կուսակցութեան ղեկավարութեամբ և կոլտնտեսականների լայն աջակցութեամբ կառուցում են սոցիալիզմի հսկայական գիգանտները մեր յերկրի բոլոր ծայրերում: Կա զործարաններ ու ֆաբրիկներ, ելեկտրակայաններ, հանքահորեր, յերկաթուղիներ ու նավեր: Արտադրում են գյուղատնտեսական մեքենաներ և ոգնում են կոլտնտեսութիւններին ու խորհրդատնտեսութիւններին տեխնիկայեւ վերադրելու:

Այդ ամբողջ շինարարութիւնը նաև ամրապնդում է մի յերկրի պաշտպանողական ուժը կապիտալիստների հարձակուճանների դեմ:

Պարզ ե, վոր բանվորների մատակարարման գործը պետք է լավագոյն հիմքերի վրա դրվի:

Կոլտնտեսային առևտուրն այդ գործում մեծ դեր ունի իրենց հացամթերման ու անասնամթերման պլանները կատարելուց հետո կոլտնտեսութիւնները, կոլտնտեսականներն անհատականները շուկա հանելով ավելացած հացը, միսը ալ մթերքներ՝ դրանով ոժանդակում են քաղաքների բանվորների մատակարարման գործի բարելավման:

Այդ շատ ձեռնտու յե և իրենց, կոլտնտեսութիւնները կոլտնտեսականներին, անհատական տնտեսութիւն ունեցող աշխատավոր գյուղացիներին:

Ամեն մի կոլտնտեսութիւն ու կոլտնտեսական, ամեն աշխատավոր գյուղացի գիտե, վոր վորքան ավելի հաց և գյուղատնտեսական մթերքներ արտադրի, նա ավելի յել կար

է և շուկա հանել, վաճառել և իրեն անհրաժեշտ պիտուքներ գնել: Ամեն մի կոլտնտեսութիւն հիմա շահագրգռված է մեծացնելու ցանքսի տարածութիւնը, պայքարելու բարձրացման համար, մի շարք նոր ոժանդակիչ ձեռնարկումներ ունենալու, որինակ՝ ճագարաբուծութիւն, թուզունաբուծութիւն, կաթնային ֆերմայի ամրապնդումը և ուրիշ:

Այդպիսով կոլտնտեսային առևտուրը հսկայական նշանակութիւն ունի հենց կոլտնտեսութիւնների տնտեսական ամրապնդման համար:

Հարց է ծագում, կարո՞ղ են կոլտնտեսութիւնն ու կոլտնտեսականը իրենց վաճառած մթերքի գումարին շուկայում անհրաժեշտ ապրանքներ գնել:

Այո, կարող են:

Քանի վոր կոլտնտեսային առևտուրն աշխուժացնելու համար մյուս կողմից ծավալվում է ֆաբրիկներում ու գործարաններում լայն սպառման ապրանքների արտադրութիւնը և շուկա հանվում մեծ քանակութեամբ կտորեղեն, կոշիկեղեն, ամանեղեն, ամեն տեսակի տնտեսական ապրանքներ:

Կոլտնտեսային և խորհրդատնտեսային առևտուրը ծավալվում է յերկուստեք:

ՊԵՏՔ Ե ՎՃԹԱԿԱՆ ԿԵՐՊՈՎ ՊԱՅՔԱՐԵԼ ԴԱՍԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ԹՇՆԱԴՈՒ ՅԵԼՈՒՅԹԻ ԴԵՄ

Բայց ինչպես խորհրդային իշխանութեան ամեն մի քաղաքական կամպանիայի ժամանակ, այդպես ել այժմ, կուլակներն ու նրանց գործակալները, ամեն տեսակի աջ ու «ձախ» ոպորտունիստները փորձել են անում խանգարելու խորհրդակոլտնտեսային առևտուրը:

Կուլակները հրաշալի կերպով հասկանում են կոլտնտեսային առևտրի խոշորագոյն նշանակութիւնը սոցիալարարութեան համար և ամենակատաղի ձեով դասակարգային պայքար են մղում այդ խանգարելու: Նրանք սուտ լուրեր են տարածում, իբր թե այդ առևտուրը կարճ ժամանակով է, թե կոլտնտեսութեանը ձեռնտու չե, թե շուկաներում խլում են մթերքները: Այլ ոպորտունիստները փաստորեն ոգնում են կուլակին. նրանք թերագնահատում են կոլտնտեսային առևտուրը, չեն կազմակերպում այն, թողնում են ինքնահոսի:

Ձախերն ել ուրիշ կերպ են փորձում խանգարել:

Կառավարութեան կարգադրութեամբ կոլտնտեսութիւններին, կոլտնտեսականներին և աշխատավոր գյուղացիութեան

մեծ գիճուկներ ետրված: Կոլտնտեսութիւնները ու կոլտնտեսականների առևտրից ստացված յեկամուտների վրա տուրք չի տրվում: Անհատական տնտեսութիւնների ստացած յեկամուտի վրա տուրք ե տրվում միայն 30 տոկոսով: Շուկայում տեղի գումարը շատ քիչ պիտի վճարել: ամեն տեսակի միանվագ վճարումները շուկա յեկողների վրայից վերացված են:

Այո բոլորը մեծ չափով նպաստում են կոլտնտեսային առևտրի, և շատ ձեռնտու յեն կոլտնտեսութիւններին ու կոլտնտեսականներին: Ձախերն այստեղ ե, վոր փորձեր են անում այդ դրույթները խախտել անտեղի հրամանով և վարչական այլ ձևերով խեղաթյուրել կուսակցութեան դիժը և կառավարութեան վորոշումները:

Վոմանք այնպես են կարծում, վոր պետք ե կոլտնտեսային առևտրի համար կայուն գներ նշանակել: Այդ միանգամայն սխալ մոտեցում ե: Ո՞վ պիտի դրանից ոգտվեր առաջին հերթին. իհարկե, շահագետը (սպեկուլյանտը): Նրանք պետք ե ամեն կերպ կոլտնտեսային եժանագին մթերքներ գնելին ու կրկնակի ու յեռակի գներով աշխատավորութեանն ու բանվորութեանը վաճառելին: Կայուն գներ պետք չեն: Արդեն կոլտնտեսութեան առևտրի առաջին իսկ որերը ցույց տվին, վոր շուկայում մթերքների գներն այդ առևտրի շնորհիվ զգալիորեն բնկնում են: Շատ աշխատանք պետք ե տանել կոլտնտեսութիւններում այն ուղղութեամբ, վոր նրանք սոցմրցման կարգով համեմատաբար եժան գներով վաճառեն մթերքները: Այլ շատ կոլտնտեսութիւններ անում են արդեն:

Վճռական ձևով պետք ե պայքար մղել ամեն տեսակ շահագետների ու միջնորդների դեմ: Մասնավոր առևտրականներին արգելվում ե բաց անել խանութներ ու լարյոկներ և ոգտագործել կոլտնտեսային առևտուրը:

Իպրոցի, պիտներների և աշակերտների դերը շատ մեծ ե կոլտնտեսային առևտրի զարգացման գործում: Նրանք պետք ե այդ գործի պրոպագանդիստներն ու ագիտատորները լինեն. պետք ե բացատրական աշխատանք տանեն կոլտնտեսութիւններում իրենց ծնողների մեջ. նրանք պետք ե ոգնեն կուսակցականներին ու կոմյերիտականներին կոլտնտեսային առևտրի կազմակերպման գործում:

ԿՈԼԽՈԶԻ ԱՐՏՈՒՄ

Կոլխոզի վոսկեզոծ արտում
Ալ ծխախոտն ե խաղում.
Հասած տերեւներն ենք կտրատում,
Նոր կյանքի յերգեր յերգում:

Ինչքան ել արեն այրի՝
Տեմպերը չենք թուլացնի.
Կաշխատենք հարվածային, արի՝
Պլանը կատարելու համար:

1905 ԹՎԱԿԱՆԸ ՌՈՍՏՈՎՈՒՄ

(Ականատեսի հուշատետրից)

1905 թվականին Ռոստովի բանվորութիւնը Ռուսաստանի պրոլետարիատի առաջավոր մասի հետ համերաշխ պայքար եր մղում ցարիզմի դեմ:

Ռոստովում ապստամբութիւնն սկսվեց դեկտեմբերի 13-ին: Զինված ապստամբութեան մոմենտին թշնամու հետ մնացել էյին միայն Դոնի ծառայութեան մեջ գտնվող կազակներն ու

վաստիկանները: Զորքի մնացած մասը կամ չեզոք եր պահում իրան, կամ թե լրացնում եր մեր խմբերը:

Մենք ծրագրել ելինք հարձակվել քաղաքի վրա յերկու կողմից,—Տեմերնիկի, վոր այժմ կոչվում ե Լենինյան ռայոն և Նախիջիվանի, վոր այժմ Պրոլետոսայոն ե կոչվում, ու ալդպես գրավել քաղաքը:

Տեմերնիկը մեր ամրոցն եր, ուր կենտրոնացած ելին 250—300 մարտիկներ, վորոնց ոժանդակում եր քաղաքամասի ամբողջ բանվորութիւնը:

Բոպեն շատ լուրջ եր: Մենք պիտի գրավեյինք քաղաքը: Մենք շատ լավ հասկանում ելինք, վոր յեթե հաջողվի վերցնել Ռոստովը, Կովկասի բանալին ու պահել քաղաքը մեր ձեռքում գոնե մի քանի ժամանակ՝ ամբողջ Կովկասը վտարի կկանգնի:

Ամբողջ մի շաբաթ համարյա ամեն որ Տեմերնիկը ումբա-կոծվում եր. հաճախ ձիավոր զորաբաժինները վորձ ելին ա-նում թիկունքից մեղ խփել, բայց այդ նրանց չեր հաջողվում:

Մենք Տեմերնիկում գիմացանք յոթն ուր: Մենք ոգնու-թյուն ելինք ստանում Կովկասի զանազան քաղաքներից: Ար-մավիրից, Կովկասկուց, Հանքային ջրերից: Յեկող զրուժիննիկ-ները առանձին հերոսությամբ ելին կռվում:

Յոթերորդ որվա յերեկոյանը մենք վորոշեցինք Դոն գետի սառուցով անցնել Նախիջիվան: Հիշում եմ այդ դժվարին ճանա-պարհորդութիւնը: Նախորդ մենք վերցրինք ամեն ինչ, վոր պետք կարող եր գալ և հնարավոր եր—գէնք, ռումբեր, փամ-փուշտներ, վառոդ: Այդ ամենով ծանրաբեռնված մենք ճամբա-րնկանք:

Անդնում ելինք սառուցի վրայով. քայլելը շատ դժվար եր ու վտանգավոր, մանավանդ ռումբեր տանողների համար: Քայլում ելինք իրար բռնած, զգուշությամբ:

Արդեն Դոնի մեջտեղն ելինք հասել. հանկարծ մեր յետե-վից սառուցը ճայթեց. մեկը մերոնցից զգուշացրեց:

— Ընկերներ, ցրվեցեք, խմբով մի քայլեք:

Մի ըոպելից բոլորս ել ամուր սառուցի վրա ելինք: Անցանք գետը. այժմ արդեն Դոնի ձախ ափին ձյունածածկ-մարգագետնի վրա ելինք: Դժվար եր քայլելը, սայթաքում ելինք Ուրեմի հարկավոր ե հաշվի առնել զանազան վտանգալի-ն և վայ նրան, ով ընկավ, իսկույն ողբ կթռչի ռումբի պայթ-թերի պաշարի քանակը մեր յերկրում, գտնել նրանց մշակման և գործադրության եժանագին և կատարելագործված միջոցնե-րը և հնարավոր դարձնել ավելի նպատակահարմար կերպով

Յերկնքում ամպերը ցրվեցին—լուսինը փողոկեց ամեն ինչ: Դրուժիննիկների խումբը յերկար շարքերով առաջ ե շար-

ժվում: Մենք արդեն մոտենում ելինք Նախիջիվանին. ահա և «Աքսայ» գործարանը:

Մտանք «Աքսայի» ճաշարանը. բոլորն իրենց բեռները՝ փամփուշտ, տասնյակներով ռումբեր ու ամեն տեսակի գէն-քեր—դարսեցին սեղանների վրա: Սեղանատուներ պահակ թող-նելով ցրվեցինք բանվորների բնակարանները:

Կարճ ժամանակ եր անցել, յերբ հանկարծ մի սարսափե-լի պայթյուն լավեց, նրան հաջորդեց յերկրորդը, դրդող ամեն ինչ.... Յես վեր թռա. ապակիները դողում ելին:

— Ընկերներ, անկասկած «Ակսայի» ճաշարանն ե պայթել: Բոլորը գունատվեցին: Բոլորը հասկացան, վոր ամեն ինչ վեր-ջացավ:

Արագ, ով ինչպես կարող եր՝ հագնվեցինք ու դուրս թը-ւանք: Վազեցինք «Ակսայի» ճաշարանի կողմը, բայց ճաշարանը գտանք: Նրա տեղում մենք տեսանք միայն ծխացող ավերակ-ների մի կույտ: Վոչ վոք չհասկացավ, թե ինչ պատահեց. և զայթյունների պատճառն ալդպես ել անհայտ մնաց:

«Աքսայի» ճաշարանի պայթյունով տապալվեց մեր ապրու-սածութիւնը:

Պատահարի տեղում զրուժիննիկները կանգնած ելին հու-նահատ ու գլխիկոր:

— Ընկերներ, մեզ շրջապատում են,— կանչեց բանվոր-ներից մեկը:

Ճիշտ վոր ամեն կողմից լավայի նման պատահարի վայրն-ային սլանում կազակները:

ԵՆԵՐԳԻԱՅԻ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐԸ

Ժողովրդական տնտեսության զարգացումը պահանջում ե վոր արդյունաբերության մեջ գործադրվեն կատարելագործված մեքենաներ: Բազմաթիվ գործարաններն ու ֆաբրիկաները, վո-րոնք արտադրում են բազմաաեսակ ապրանքներ, շոգեկառքերը ու շոգենավերը, վորոնք տեղափոխում են ապրանքներ հեռա-լոր քաղաքները և գյուղերը, աշխատում են և շարժվում վա-նելանյութից ստացված տաքությանը և ենեղիլայի շնորհիվ: Ուրեմի հարկավոր ե հաշվի առնել զանազան վտանգալի-թերի պաշարի քանակը մեր յերկրում, գտնել նրանց մշակման և գործադրության եժանագին և կատարելագործված միջոցնե-րը և հնարավոր դարձնել ավելի նպատակահարմար կերպով

ոգտագործել այն վառելանյութերը, վորոնք համարվում են շահագիր թուղթի արտադրության մեծ քանակությամբ վառելանյութը վատ տեսակի: Այդպիսի վատ տեսակի վառելանյութ մինչև չորագործել նրան սոցիալիստական շինարարություն համար: Այժմ իրոք տորֆի լայնածավալ տարածություններն ոգտագործվում են նպատակահարմար կերպով:

Շատ հին ժամանակներից մարդիկ իբրև շարժիչ ուղեգրագործվում են նպատակահարմար կերպով: Տորֆը իբրեւ ելեկտրական աղբյուր: Ներկայումս տորֆը ոգտագործվում է իր մշակության տեղում: Տորֆաձահիճների մոտ շինում են ելեկտրակայաններ, վորտեղ տորֆն այրելով ստանում են ելեկտրական էներգիա: Այդ ելեկտրական էներգիան շահանակությունը շատ ավելի բարձր է, վորովհետև հոսող ջրի մոտ շինում են ելեկտրակայաններ, վորտեղ տորֆն այրելով ստանում են ելեկտրական էներգիա: Այժմ տորֆը խոշոր նշանակություն է ստանում մեր յերկրի ելեկտրիֆիկացիայի համար, իբրև ելեկտրական ուժի աղբյուր: Նախնի յեն Շատուրի և Նիժնիգորոդի ելեկտրակայանները, վորոնցից առաջինը ծառայում է Մոսկվայի ռայոնի արդյունաբերության, իսկ յերկրորդը՝ Սորմովի մետաղագործական ձործարաններին և Նիժնիգորոդի ամբողջ շրջանին:

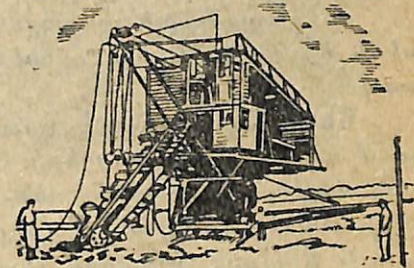
Տ Ո Ր Ֆ

ԽՍՀՄ-ի հյուսիսային կողմերը և նրա կենտրոնական ուղեգրագործվում են նպատակահարմար կերպով: Տորֆը իբրեւ ելեկտրական աղբյուր: Ներկայումս տորֆը ոգտագործվում է իր մշակության տեղում: Տորֆաձահիճների մոտ շինում են ելեկտրակայաններ, վորտեղ տորֆն այրելով ստանում են ելեկտրական էներգիա: Այժմ տորֆը խոշոր նշանակություն է ստանում մեր յերկրի ելեկտրիֆիկացիայի համար, իբրև ելեկտրական ուժի աղբյուր: Նախնի յեն Շատուրի և Նիժնիգորոդի ելեկտրակայանները, վորոնցից առաջինը ծառայում է Մոսկվայի ռայոնի արդյունաբերության, իսկ յերկրորդը՝ Սորմովի մետաղագործական ձործարաններին և Նիժնիգորոդի ամբողջ շրջանին:

Տորֆի մշակությունը: Տորֆահանքներից տորֆը հանելու համար անհրաժեշտ է նախ և առաջ տորֆաձահիճը չորացնել: Դա արվում է համար անց են կացնում վորոշ ուղղություններով: Տորֆը առուներ կամ դրենաժներ (ստորերկրյա խողովակներ) յերկրի մեծությունը են նաև ջրհան մեքենաներով:

Տորֆը կտրում և հանում են աղյուսների ձևով. աղյուսների մեծությունը սովորաբար լինում է $30 \times 13 \times 11$ սանտիմետր: Սովորաբար միջին հաշվով մի բանվոր կարող է որեւի 4000 հատ աղյուս կտրել: Մեքենաներով այդպիսի աղյուսները որեկան կտրում են 10000 հատ: Բացի նրանից, տորֆը մեքենան ավելի շուտ է կտրողանում որեկան աղյուսներ կտրել, այլևս նա կարող է աշխատել այնպես տեղում, վորտեղ բանվորը ձեռքով փոշ մի հնար ունի աշխատելու:

Թաց տորֆը պարունակում է 80—90 տոկոս ջուր, իսկ չորացրյա չորացածը՝ մինչև 15—25 տոկոս: Տորֆը չորացնելու համար աղյուսները կանոնավոր շարքով շարում են բաց ողում

Ելեկտրատորք տորֆահանում
Յետևի շղթայի խեցեղե ձահում են
տորֆը և բարձրացնում են վեր,
վորտեղից տորֆը խողովակի միջով
թափվում է վագոնիկի մեջ:

Տորֆի պաշարը: Խ. Մ-ն շատ հարուստ է տորֆով: Ամբողջ յերկրագնդի վրա գտնված պաշարի $\frac{2}{3}$ -ը գտնվում Խ. Մ-ի մեջ և հասնում է մոտավորապես 67.000 միլիոն տորֆին: Ուրեմն պարզ է, վոր Խ. իշխանությունը չեր կարող

կամ ծածկոցները տակ ախպես, վոր ողն աղատ կերպով ան կենա նրանց միջով: Սակայն այս ձևով տորֆը չորացնելը դարձյալ բավական քանակությամբ ջուր է մնում նրա մեջ: Այժմ տորֆը չորացնելու համար կառուցվում են առանձին գործարաններ, վորտեղ արհեստական կերպով տորֆը չորացնում են կամ տորֆային փոշի ստանում, վորն ավելի նպատակահարմար կերպով է գործադրվում: Սակայն ավելի ձեռնարկյալ տորֆը վերածել գազի և գազատար խողովակով գազը բերել վտեռլիք՝ մատակարարել գործարաններին: Հետագայում տորֆագազը խոշոր չափով ծրագրվում է գործածել Մոսկվայի Նիժնիգորոդի, Սուրմուկի և Ուրալի գործարաններում:

Տորֆի մշակությունը 1913 թվին 0,9 միլիոն տոնն է, Այս տարի այդ թիվը հասնելու յե 14,4 միլիոն տոնի:

Ք Ա Ր Ա Շ Ո Ւ Ն

Համաշխարհային տնտեսության մեջ քարածուխը, իբրև վառելանյութ, բռնում է ամենագլխավոր տեղը: Ներկայումս ամբողջ աշխարհում գործադրված են երգիայի 75⁰/₀-ը ստանում է քարածուխից, 16⁰/₀-ը միայն նավթից, իսկ մնացած 9⁰/₀-ը ուրիշ վառելանյութից: Քարածուխի պաշարն ամբողջ աշխարհում կազմում է 7714 միլիարդ տոնն, վորի 7⁰/₀-ից ավելի գտնվում է Խորհրդային Միության մեջ: Սակայն գիտնականները տարեց-տարի գտնում են Խորհրդային Միության լայնածավալ յերկրում նորանոր վայրեր, վորտեղ պարունակվում են քարածուխի հարուստ հանքեր: Ուրեմն պարզ է, վոր քարածուխի պաշարը սպառվելու խոսք անգամ լինել չի կարող:

Իր քարածուխի պաշարով ԽՍՀՄ-ն աշխարհում չորրորդ տեղն է զբաղում, իսկ տարեկան մշակված քանակով՝ յոթերորդ:

Յերբ յեվ ինչպես է առաջացել քարածուխը: Յերկրի խորքում գտնվում են բույսերի մնացորդները, վորոնք մի ժամանակ ապրել և ծածկել են յերկրի մակերևույթը: Այդ բույսերը ապրել են սրանից մի քանի տասնյակ միլիոն տարին առաջ: Չնայած այդպիսի հեռավոր ժամանակին, այնուամենայնիվ գիտնականներին հաջողվել է մի շարք գիտությունների ուսումնասիրությամբ պարզել, թե այն ժամանակներին յերկրի վրա ինչպիսի կյանք է յեղել:

Այդ ժամանակները յերկրի կեղևը յենթակա յե յեղատառիկ ցնցումների: Նրա մակերևույթի վրա գտնված մեծ մեծ ծովերը այդ ցնցումներից փոխել են իրանց տեղերը:

Միատեսակ կլիման յեղել է տաք և խոնավ: Այդպիսի մայական պայմաններում հարուստ բուսականություն է մերգացել: Այդ բույսերը ծաղիկներ չեն ունեցել և բազմացել են որոններով: Նրանք անագին ծառերի մեծություն են ունեցել ծածկել են յերկրի մակերևույթը խիտ, անանցանելի անտառով: Ներկայումս այդ բույսերի տեսակները բռնում են խոտի անտառներում, տաք յերկրների խոնավ տեղերում: Սրբ իրանց մեծությամբ անհամեմատ ավելի փոքր են, քան նրանց խորդները: Այժմ գոյություն ունեցող սպորատու բույսերից խոտերը, գետնամամուռները և պտերները հասնում են հանրապես 15—80 սանտիմետրի. միայն տաք գոտում ապպտերն աճում են փոքրահասակ ծառերի չափով: Այնպիսի ժամանակվա սպորատու բույսերը՝ կալամարիները, կամիտները և լեպիդոդենդոններն ունեցել են մինչև 40 մետր բարձրություն:

Այդպիսի հարուստ բուսականությամբ ծածկված հսկայական տարածությունները ծորի տեղափոխման շնորհիվ ծկվել են ջրով, տիղմով և ազով: Բույսերը մնալով ջրի, ազի և տղմի տակ, հետզհետե խացել են: Այսպես տորֆի աշացման դեպքում մենք սանք, վոր բուսական մնացորդները ջրի տակ մնալով աճնում են: Դուք գիտեք, վոր յայից ածուխ պատրաստելու մար փայտն ամբողջապես լրված ծածկում են հողով, պեսզի ողի հոսանքը կտրեն յայտն ածուխ դառնալ: Նույնը զի յե ունեցել և այն անունների հետ, վորոնք ծածկվելով ջրով և գանազան տեսակի նվաճներով, ողից կտրվել են և իրենց վրա կուտակված տերի ծանրության տակ դարձել են քարածուխ:

Այն ժամանակվա շրջանը, յերբ առաջացել է բույսերից քարածուխ, կոչվում է քարածխային դարաշրջան: Այդ դարաանում քարածուխը միանգամից չի առաջացել, այլ ժամանակահատվածով:

Այն ժամանակվա շրջանը, յերբ առաջացել է բույսերից քարածուխ, կոչվում է քարածխային դարաշրջան: Այդ դարաանում քարածուխը միանգամից չի առաջացել, այլ ժամանակահատվածով:

Քարացած ծառերի բնիք քարածխի շերտում

նակ առ ժամանակ, վորովհետև քարածխի շերտերը իրարմեջ եւ 26180 քառակուսի կիլոմետր տարածութիւն: Այս-
քառակուսի եւ նստվածային շերտերով: Քարածխի ամեն զարածխի շերտը հասնում է մինչև 8100 մետրի: Պա-
շերտը ներկայացնում է իրանից ամբողջ անտառի մնացորդը հասնում է 400 միլիարդ տոննի: Կուզբասը հայտնի չէ իր

Քարածխի տեսակները: Քարածխի տեսակներն իրով տեսակի քարածխով: Նա դեռ ևս այնքան լավ չի ու-
տարբերվում են իրանց հատկութիւններով: Ամենալավ տեսակներն ինչպես Դոնբասը, սակայն ապագայում նա-
կի քարածխը կոչվում է անտրացիտ. նա լինում է ամստանում է խոշոր տեղ բռնել մեր քարածխային արդյունա-
սե գույնի և ունի մետաղային փայլ: Շատ դժվարութեամբ լինում է

բռնելում և այրվում է աղոտ բոցով: Այրվելիս մեծ քանակութեամբ տաքութիւն և քիչ քանակութեամբ մոխիր է տա-
լիւմ: Պարունակում է իր մեջ 90-ից մինչև 98% ածխածին: Փարածխային շերտերի անկանոնութեան և նրանց
տրագիտը գտնվում է յերկրի խորին մասերում և իր ծագումնաբերութեան հետ կապի տարբերութիւնների պատճառով,
ամենահինն է:

Գորշ ածուխների տեսակներն պատկանում է դարբնութեամբ և հարմարութեամբ: Փարածխի շերտը հասնում է
ածուխը, վորն իր մեջ պարունակում է մեծ քանակութեամբ հաշվում են 8330 միլիոն տոնն:
զագեր. քիչ տաքութիւն է տալիս, այլվում է մեծ բոց: Փարածուխը պարունակում է գորշ ածխի տեսակին, ու-
արձակում է շատ ծուխ և այրվելուց հետո թողնում է մն և իր հատկութիւններով ցածր է վերոհիշյալ շրջաննե-
մոխիր: Գորշ ածուխը պինդ չէ և հեշտութեամբ փշրվում է քարածուխներից: Վառվելիս քիչ տաքութիւն է արձակում,
նրա շերտերը յերկրի մեջ ավելի խոր չեն գտնվում, վոր ցլիս է մինչև 30—35% մոխիր և պարունակում է 4—5%
է տալիս նրա ավելի ուշ ժամանակի ծագումը: Սակայն այս քարածուխն ավելի ևս պատահաբար
է 57—75% ածխածին:

Ածուխների մյուս տեսակները պարունակում են ասակի քիմիական մթերքներ. որինակ՝ հանքային պարարտա-
շատ քանակութեամբ ածխածին (75—90%), տալիս են արթն, բենզին, յեթերային յուղեր, ծծմբային և բուսական
շատ տաքութիւն, քիչ մոխիր և քիչ զագեր, քան գորշ ածուխներ և այլն: Յենթագրում են այս ածխից զագ ստանալ,
ները: Սրանք անտրացիտի հետ միասին կաղմում են իսկապէս զագատար խողովակներով պետք է մատակարարվի շա-
քարածուխները:

Քարածխի հանքերը Խոհեղային Միութեան մեջ, Կոնստանդնուպոլսի մեջ, Կոնստանդնուպոլսի մեջ, Կոնստանդնուպոլսի մեջ,
հրդային Միութեան մեջ ամենամշակված և ուսումնասիր-
քարածխային հանքատեղերից մեկը համարվում է Դոնբ-
եղանը (Դոնբաս), վորը գտնվում է Ուկրաինայում, խա-
քաղաքից դեպի հարավ արևելք. տարածվում է մինչև
յան ծովի ափերը և բռնում է 25 հազար քառակուսի կիլոմ-
Այստեղ քարածխի շերտը հասնում է մինչև 400 մետր
տութեան և պարունակում է 60 միլիարդ տոնն պաշար:

Տարեկան մշակված քարածուխի քանակը պարբերա-
տաբար 1933 թվին. Յենթատրվում է 53 միլիոն
քարածուխ մշակել 1927/28 թվին 27,3 միլիոն տոննի փո-
րեն: Այստեղ մշակվում է քարածխի ամենալավ տեսակը՝
տրացիտ:

Կուզբեցի քարածխային եղանը: (Կուզբաս). Այս
շանք գտնվում է Սրեմսյան Սիբիրում, Տոմի գետի ափին

խոշոր տրդյունաբերական նշանակութիւն ունի: Այս շրջանը քարածխի պաշարը մոտավորապէս հաշվում են 30 միլիարդ տոննա. սակայն յենթադրում են, վոր հետագա ուսումնասիրութիւնները կարող են հայտնաբերել մինչև 50—60 միլիարդ տոննա քարածխի պաշար:

Քարածխի մեակվան մեխանիզմը: Հին ժամանակներում աշխատանքը կատարվում էր ձեռքով: Դ գործիք գործ էյին ածում բահը, քլունգը, մուրճը՝ հանքը բերու, քանդելու և դուրս բերելու համար: Աշխատանքը վե աստիճանի զգվար էր հանքահորում: Բանվորներն աշխատ էյին մուժ և խոնավ հորերում. նրանց կյանքը հաճախ տանգի լեր յենթարկվում: Հանքահորերում արտադրվող գերը հեշտությամբ բռնկվելով և պայթելով, պատճառ դառնում մի քանի տասնյակ բանվորների մահվան: Բանվոր անընդհատ աշխատելով գետնի տակ ամենավատ պայ մաններում, հաճախ հիվանդանում էր: Նա աշխատանքը արարում էր ձեռքով՝ հասարակ գործիքների միջոցով, ուստի աշխատանքը դանդաղ էր առաջ գնում: Մթության մեջ, լուրդից անցնի ուրիշ շերտերի մեջ: Նավթի հետ միասին հա տերի աղոտ լուսով քանդած ածուխը հանքից դուրս տանել համար գործադրում էյին փայտե սղղաններ, վորոնց վրէնելով բռնում է ներքևի մասը, նավթը՝ միջին, իսկ գազերը արելին:

Ոորհրդային իշխանութիւնը իր հնգամյա պլանում ա նահարվածային խնդիրներից մեկը քարածխային արդյուն բերության մեջ համարեց աշխատանքի մեքենայացումը հասցնել այն 700%-ի:

Աշխատանքի կերպարանքը փոխվեց: Հանքահորում քլուն աների, բահերի և մուրճերի փոխարեն սկսեցին աշխատել ել տրական և ոգաշարժ քանդիչ մեքենաներ, վորոնք քարած շերտերի մեջ մետրից ավելի ձեղք բաց անելով, հեշտացն են ածուխը ջարդելու գործը: Ածուխը ջարդելու համար գ ծածկում են ջարդող մեքենայական մուրճեր:

Արդեն ջարդված ածուխը հանքից դուրս հանելու հա տայլես չեն գործածվում անհարմար և ծանր սղղաններ, այլ խատում են մեքենայական հարմարութիւններ և կոնվեյերներ:

Քարածուխը, իբրև վառելանյութ շատ հին ժաման աներից հայտնի յեր: Սակայն քարածուխը խոշոր նշանակ թիւն ունի նաև իբրև այնպիսի նյութ, վորից ստանում բազմատեսակ մթերքներ:

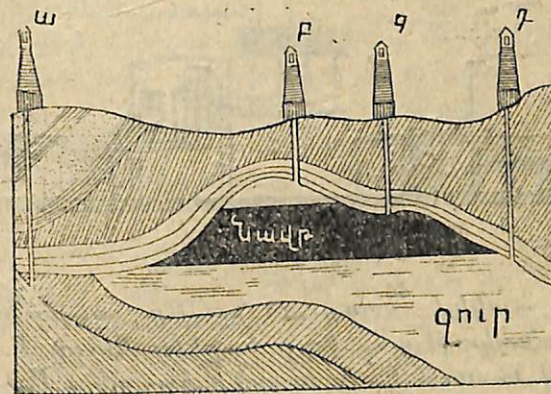
Ամենից առաջ նրանից ստանում են լուսագազ, վոր դեռ ևս վոշ այնքան առաջ լուսավորում էյին բնակարան

փողոցները: Կովար, վոր գործածվում է մետաղագործության մեջ, նույնպես ստացվում է քարածխից, նրան չոր թորման ենթարկելով: Քարածուխը տալիս է նույնպես ներկ, դուխի, ավթալին, սկիպիդար, բենզին, զանազան տեսակի դեղեր (աւպերին) և այլն, պայթուցիկ նյութեր և խեղդիչ գազեր: Քարածխից ստացվում է նաև սախարինը:

Հյուսիսային Կովկասում հնգամյակի վճռական տարվա 1931 թվի) ընթացքում հանված է 4.476.000 տոննա քա ածուխ:

Ն Ա Վ Թ

Վառելանյութերի մեջ առանձին տեղ է բռնում նավթը: Նա գտնվում է գետնի տակ հեղուկ դրությամբ նստվածային շերտային տեսակների մեջ, որինակ. ավազի, ավազաքարի մեջ: Այս լեռնային տեսակները յերկրաշարժների և ուրիշ ցնցում աների ժամանակ յերբեմն մնալով յերկրի խորքում ծծել են ի նեց մեջ նավթը, իսկ նրանց տակ գտնված շերտերը լինելով յենթափանցիկ, թույլ չեն տվել, վոր նավթը իր հավաքված անցնի ուրիշ շերտերի մեջ: Նավթի հետ միասին հա տվել են ջուրը և զանազան տեսակի գազեր: Ջուրը ծանր լինելով բռնում է ներքևի մասը, նավթը՝ միջին, իսկ գազերը արելին:

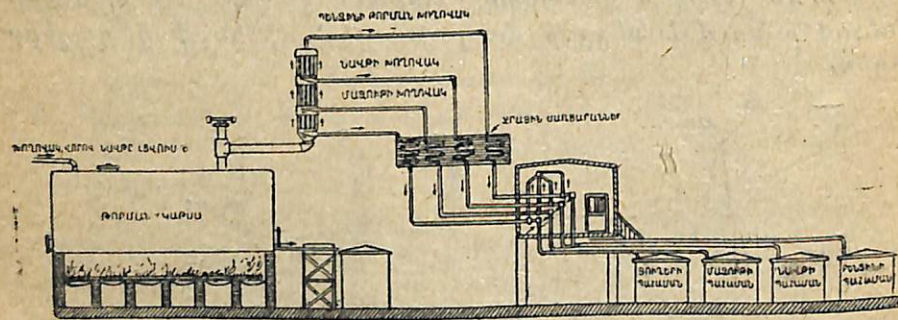
Նավթի շերտերը գետնի տակ

Նավթի գտնված վայրերը: Նավթի գտնված տեղերը յեր նեմ լինում են նշաններ, վորոնք ցույց են տալիս, վոր այն տեղ նավթ կա: Որինակ՝ սարի կողքին կամ ճահճի վրանկատվում մուժ գույնի յուղալի հեղուկ և աղի ջրեր. յերբեմն ել այդ յիսի տեղերում դուրս են գալիս հեշտությամբ բռնկվող գազեր:

Այդպիսի տեղերը կոչվում են նավթի աղբյուրներ կամ նավթավայրեր: Շատ անգամ ել պատահում է, վոր գետնի ճեղքվածքներից են դուրս գալիս գազեր, վոր նույն պես ցուլցն է տալիս նավթի ներկայութիւնը: Հաճախ արտաքին վոչ մի նշան չի նկատվում, բայց գետնի տակ նավթ լինում է: Այդպիսի տեղերում նավթահանքերը կարող են հայտաբերվել միայն գիտնականների ուսումնասիրութեամբ:

Նավթահանքերից նավթը հանում են յերեք տեսակի միջոցներով. 1. նավթահորերի անցքով ներս են մտցնում հատուկ անոթներ, վորոնց միջոցով դատարկում են նավթահորերը, 2. գործածվում են նավթահան մեքենաներ և 3. նավթահորի անցքով հատուկ կերպով ներս են մտցնում սեղմված ոդ, վորը նավթի վրա ճնշելով, առանձին խողովակներով նավթը դուրս է մղվում դեպի վեր: Այս յերրորդ ձևը համարվում է կատարելագործվածը: Շատ հաճախ նավթը շատրվանի նման ինքն իրեն խփում է դեպի վեր:

Այս դեպքում անհրաժեշտ է միջոցներ ձեռք առնել, վորպեսզի դուրս թափված նավթը հավաքեն և թույլ չտան թափվելու գետնի վրա և հոսել դեպի ցած տեղերը:

Նավթի բորման մեքենա

Գետնի տակից ստացված նավթը պարունակում է իր մեջ մեծ քանակութեամբ ջուր և ցեխ: Զուրը և ցեխն ավելի ծանր լինելով նստում են ավազանի հատակը: Այդպիսի ավազանները կարող են տեղավորել իրենց մեջ 7500 տոնն նավթ և դիմանում են մինչև 20 տարի ժամանակ:

Յերբ վոր նավթը մաքրվում է ջրից և կեղտերից, այնուհետև յենթարկվում է վերամշակման:

Նավթի վերամշակումը: Նավթը մի քանի տեսակ հեղուկներով խառնուրդ է: Այդ հեղուկները իրարից զտելու համար շինում

են թորիչ գործարաններ: Նավթը թորելով ստանում են առանձին-առանձին նյութեր:

Նավթի մեջ պարունակվող այս կամ այն նյութը տարբեր աստիճանի տաքութեան տակ է գոլորշիանում: Հետևապես նավթը տարբեր աստիճանի տաքութեան յենթարկելով, հնարավոր է զտել նրա մեջ պարունակված նյութերն իրարից:

Նավթից ստացվում են հետևյալ նյութերը.

Նավթը մինչև 150° տաքացնելով ստացվում է բենզին, յորի գոլորշիները խողովակներով անցնելով սառցարանի միջով, հեղուկ են դառնում և թափվում են. հատուկ ավազանի մեջ: Բենզինից մաքրելուց հետո նավթը տաքացնում են մինչև 270°, Այս տաքութեան տակ գոլորշիանում է կերոսինը, վոր նույն պես խողովակներով սառցարանի միջով անցնելով խորանում է և հեղուկ դրութեամբ թափվում է մի ուրիշ ավազանի մեջ:

Բենզինը և կերոսինը հեռացնելուց հետո մնում է մազութը: Մազութը 300°-ից բարձր տաքացնելով ստանում ենք յուղեր, յորոնք գործածվում են մեքենաներ յուղելու համար: Յուղերը հեռացնելուց հետո մնում է սև, թանձր, ձյութանման հեղուկ: Այս հեղուկը կոչվում է հուզրոն: Հուզրոնը գործածվում է լառելու կամ վագոնների անիվները յուղելու համար: Հուզրոնը 500° տաքացնելով ստացվում է դեղնավուն գույնի ճարպ — վազելին: Բացի վազելինից, ստացվում են նաև պարաֆին, պայթուցիկ նյութեր և այլն:

Բենզինը մեծ նշանակութիւն ունի արդյունաբերութեան մեջ: Նա գործածվում է յուղեր և ձյութեր լուծելու համար, որինակ՝ բրդերը շատ լավ մաքրվում են բենզինով: Ստանում են զանազան տեսակ յաքեր, լուծելով բենզինի մեջ ձյութերը. բետոնի գործարաններում բենզինի մեջ լուծում են լաուզուկ:

Բենզինը անփոխարինելի վառելանյութ է ավտոմոբիլների և սավառնակների համար: Բենզինի շուտ բռնկվող հատկութիւնը վերին աստիճանի հարմար է այնպիսի շարժիչ մեքենաների համար, վորոնք պետք է շատ մեծ արագութեամբ պտտվեն: Բենզինը ավտոմոբիլի կամ սավառնակի մոտորի գլանում բռնկվելով, առաջացնում է գազեր, վորոնք իրենց առաձգականութեամբ ճնշում են գլանի մեջ հետ ու առաջ շարժում: Հաճախակի բռնկումների շնորհիվ մոդըը հետ ու առաջ շարժվելով շարժում է կրիվոշափի միջոցով անիվները (կրիվոշափը նկատելի է լծակն է, վորը միացած է լինում ստեակի հետ): Կե-

ընդհանուր խոշոր նշանակություն ունի արդյունաբերության մե-
կերը շարժիչ ուժ՝ մեքենաներ բանեցնելու համար: Առանձ-
նապես շատ կերտսին և գործածվում արակտորների համար
վորոնք մշակում են կոլտնտեսությունների և խորհրդատեսու-
թյունների հողերը: Կերտսինը խոշոր չափով գործ է ածվում
նաև լուսավորության և տնային պետքերի համար: Կերտսինը
մաքրում են մեքենաներ և յուղով կեղտոտված իրեր:

Ինչպես և առաջացել նավթը: Նավթի առաջացման խըն-
դիրը շատ շատերին և հետաքրքրել. սակայն դեռ ևս հայտ
նի չեն վորոշ կերպով, թե ինչպես և առաջացել նավթի
գետնի տակ:

Յերկու յենթադրություն կա նավթի ծագման մասին
Առաջին յենթադրությունը պատկանում է ռուս քիմիկոս Մեն-
դելեևիին, վորի կարծիքով նավթն առաջացած պետք է լի-
նի հանքային նյութերից: Զուրը ծծվելով գետնի խորքը
հասնելով ածխածնով հարուստ շիկացած մետաղներին, սաստի-
ճնշման տակ քիմիական փոխադրեցությունների շնորհիվ ա-
ռաջացնում է նավթ:

Յերկուրդ յենթադրությունն անում է գերմանացի գիտ-
նական ենզլերը, վորի կարծիքով նավթն առաջացել է մեռա-
կենդանիների և բույսերի մնացորդներից: Յերկրի մակե-
րևային փոփոխությունների և քայքայման շնորհիվ, գանազա-
տեղերը բարձրացել կամ ցածրացել են՝ իջնելով ջրի տակ
Ահա այդպիսի փոփոխությունների ժամանակ, կենդանիների
մնացորդները ծածկվելով լեռնային տեսակներով, թաղվել են
գետնի տակ: Ողից կտրված լինելով, այդ կենդանիների մնա-
ցորդները յենթադրվել են բարձր ճնշման և քայքայվելով ա-
ռաջացրել են նավթը:

Այս յերկու գիտնականներն ել իրանց յենթադրություն-
ները հաստատել են փորձերով: Ներկայումս գիտնականներ
ավելի հավանական են համարում նավթի ծագումը որգա-
նիզմներից:

Նավթի մեակվան տեղերը Խորհրդային Միության մեջ: Ամե-
նանշանավոր նավթահանքերը գտնվում են Բազու քաղաքի մոտ
վորտեղ բազմաթիվ նավթային աշտարակներ ծածկում է
մերձակա տարածությունները:

Բազվից 18 կերտեար հեռավորության վրա գտնվում
Սուրախանի կոչված տեղը: Այնտեղ մինչև այժմ ել կան կրա-
կապաշտների տաճարի ավերակները: Հնում այստեղ ապրո-
ժողովուրդը պաշտում եր կրակին: Գետնից դուրս յեկող կա-

ղերի վառվելը նրանց մեջ ստեղծել եր առասպելական և մո-
տիապաշտական ավանդություններ: Նրանց տաճարում կրակը
միշտ անշեջ պահպանվում եր իբրև սրբություն: Դեռ սրա-
նից 45 տարի առաջ է մեռել վերջին քուրմը, վորը քարոզում
եր խավար ժողովուրդին սուտ և անհեթեթ ավանդություններ:
Այժմ գիտություն լույսն է տարածվում այնտեղ, և տեխնիկայի
կատարելագործված միջոցներն ոգտագործում են վառվող կա-
ղերն ու հեղուկները սոցիալիստական շինարարության գործին:

Նավթարդյունահանությունը Բազվի նավթահանքերից
արագ տեմպերով աճում է: 1927/28 թվին տարեկան մշակվել
է 7574 հազար տոնն. այս թիվը 1931 թվին համարյա թե
կրկնապատկվել և հասել է 15214 հազար տոննի: Հնգամ-
յակի վերջում տարեկան մշակությունը պետք է հասնի 20000
հազար տոննի:

Հյուսիսային Կովկասում նավթի խոշոր հանքեր գտնվում
են Գրոգնիյի և Մայկոպ քաղաքների մոտ: Մայկոպի նավթի
մեջ պարունակվում է լավ տեսակի բենզին, վոր գործածվում
է սավառնակների համար: Տարեկան արդյունահանությունը
1927/28 թվին յեղել է բնդամենը 3682 հազար տոնն. իսկ
1932 թվին պիտի հասնի 11 միլիոն տոննի, վորից 2 միլիոն
տոնը պիտի ստացվի Մայկոպից:

Նավթահանքեր գտնվում են նաև Կասպից ծովի հյուսիս-
արևելյան կողմում Նմբե գետի ափին: Նավթահանքերով հա-
րուստ է Կասպից ծովից դեպի արևելք գտնվող Ուզբեկիս-
տանը, վորտեղից ստացված նավթն իր բաղադրությամբ նման
է ամերիկական նավթին և պարունակում է մեծ քանակու-
թյամբ բենզին և կերտսին:

Նավթահանքեր կան նույնպես Ուրալում և Թուրքմենստա-
նում, Մախալին կղզու վրա և Դադստանում:

Նավթի պառարը ճիշտ կերպով չի կարելի վորոշել:
Սակայն չնայած այն դժվարություններին, վորոնք խանգա-
րում են նավթի պաշարը վորոշելու, այնուամենայնիվ նավթի
համաշխարհային պաշարը հաշվում են մոտ 8000 միլիոն տոնն:
Նավթի այս պաշարից 37,4% (2874 միլ. տոնն) ՈւՍՇՄ-ում,
16% (1230 միլ. տոնն) Հարավային Ամերիկայում, 12% (930 միլ. տոնն)
Հյուսիսային Ամերիկայի Միացիալ Նահանգ-
ներում, իսկ մնացած 34,6% գտնվում է մնացած պետություն-
ների մեջ:

Այս թվերը ցույց են տալիս, վոր Խորհրդային Միու-
թյունը նավթի պաշարով բռնում է ամբողջ աշխարհում առա-

Ղին տեղը. իսկ արդյունահանությամբ յերկրորդ տեղը Հյուսիսային Ամերիկայից հետո: Սակայն նավթարդյունաբերության որ ըստ որե զարգացումը և նավթի անսպառ պաշարն պայացուցում են, վոր շուտով նավթի արդյունահանության քանակը կհասնի և կանցնի Ամերիկականից, վորտեղ նավթի պաշարը սպառվելու նախորդակին ե գտնվում: Հրոհիվ գիշատիչ շահագործման:

Հետևյալ թվերը համոզում են մեզ նավթարդյունահանության չտեսնված տեմպերի աճումը. 1913 թվին արտադրվել ե տարեկան 9,2 միլ. տոնն, 1931 թվին 22,3 միլ. տոնն, իսկ 1932 թվին, հնգամյակի ավարտական տարում տարեկան արդյունահանությունը պետք ե հասնի 26,4 միլ. տոննի:

Նավթարդյունահանության արագ զարգացումը թույլ տալիս ծրագրի յերկրորդ հնգամյակի վերջում նավթի արտադրությունը հասցնել 80—90 միլ. տոննի:

Նավթի տեղափոխությունը կատարվում ե սովորաբար յերկաթուղային և ջրային ճանապարհներով, առանձին վագոններով, վորոնք կոչվում են ցիստերններ, կամ նավթատար շոգենավերով: Սակայն ավելի շուտ և ձեռնառու կերպով նավթը տեղափոխում են մի քաղաքից մյուսը նավթատար խողովակներով: Նավթատար խողովակները մետաղյա խողովակներ են, վորոնց միջով նավթը հոսում ե ժամը 45 կիլոմետր արագությամբ:

Նավթի տեղափոխությունը նավթատար խողովակներով յերեք անգամ եժան ե նստում, քան յերկաթուղային ճանապարհով:

Սյդպիսի նավթատար խողովակներ անց են կացված Բազվից մինչև Բաթում, վորոնց միջոցով տարեկան տեղափոխվում ե 1640 հազար տոնն նավթ: Հյուսիսային Կովկասում նավթատար խողովակներ անց են կացրած Գրոգնից մինչև Տուափուս: Ծրագրված ե նույնպես նավթատար խողովակներ անցկացնել Գրոգնիցից դեպի Ուկրաինա և Արմավիրից դեպի Լիսկի կայարանը: Յեթե Մայկոպի շրջակայքում կատարվող հետազոտությունները հայանաբերեն նավթի խոշոր պաշար նավթատար խողովակը պետք ե շարունակվի մինչև Մոսկվա:

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐՎԱ ՍԿԶԻՑ ԼԱՐԵՆՔ ՈՒԺԵՐԸ
ՅԵՎ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐԻՑ ՎՈՉ ՄԻ ԹՈՒՅԼ ԶՈՒՆԵՆԱՆՔ

ՎԱՐԱԿԻՉ ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ՄԵՐ ԱՄԵՆԱՎՏԱՆԳԱՎՈՐ ԹՇՆԱՄԻՆԵՐԸ

— Ի՞նչ ե պատահել մեր Սուրիկին, նա յերեկ այնպես լավ եր, ուրախ, ժիւր ու կայտառ, ամբողջ որը խաղում եր, կատակներ անում, իսկ այսօր բոլորովին փոխվել ե, ամբողջովին թուլացած նա պառկել ե անկողնում ու դողում ե ամբողջ մարմնով, ճնշում ե արագ-արագ, դեմքը կարմրած ե, իսկ մարմինը տաքացած՝ կարծես ներսում մի վառարան ե վառվում: Չկա նրա յերեկվա ուրախությունը, պարզ նկատելի յե, վոր նա տանջվում ե ինչ վոր ցավից: Ի՞նչ պատահեց, ինչո՞ւ յերեկվա մեր առույգ ու կայտառ, թուփուռ ու ժպտուն Սուրիկը չի կարողանում անկողնից վեր կենալ, տաքություն մեջ տնջում ե ու հովում: Ի՞նչպես բացատրել այդ փոփոխությունը, ինչո՞ւ հիվանդացավ մեր սիրելի Սուրիկը:

— Աստված ուզարկեց այդ հիվանդությունը մեր մեղքերի համար, — ասում ե տատիկը. — պետք ե կանչել տերտերին, վոր ազոթը կարդա, որհնած ջուր խմեցնի և սառնանքներին ու չար վոգիներին՝ դուրս հանե Սուրիկի միջից:

— Վոչ, — ասում ե պիոներ Վահանը, — սխալվում ես դու, տատիկ, հիվանդությունները մեծ մասամբ առաջանում են միկրոբներից, մեր ամենավտանգավոր թշնամիները միկրոբներն են, վոչ աստված և վոչ ել սառնանքներ: Միկրոբներն են, վոր մտել են մեր Սուրիկի մեջ և առաջացրել այս հիվանդությունը. պետք ե կանչել վոչ թե տերտերին, տիրացույին կամ թե գրքացին, այլ բժշկին, վորովհետեւ նա միայն կարող ե վորոշել, թե ինչ միկրոբների պատճառով ե առաջացել այդ հիվանդությունը և ինչպես կարելի յե նրանց դեմ պայքարել ու առողջացնել Սուրիկին: Յես իսկույն կկանչեմ բժշկին և հետո կբացադրեմ քեզ, թե ինչ ե միկրոբը:

Ի՞նչ ե ՄԻԿՐՈԲԸ

Բժշկի գնալուց հետո Վահանը սկսեց պատմել տատիկին միկրոբների մասին:

— Դեհ այժմ լսիր, սիրելի տատիկ, թե ո՞վքեր են մեղավոր մեր Սուրիկի հիվանդության մեջ: Անցյալ որ մեր ուսուցչի ղեկավարությամբ մենք գնացինք եկսկուրսիա դեպի տեղական բուժարան: Բժիշկը մեզ ընդունեց շատ սիրով, նա մեզ մանրամասն բացատրեց, թե ինչպես հիվանդություններն առաջանում են միկրոբներից:

Իրանք չափազանց փոքր, հասարակ աչքերով անտեսանելի կենդանիներ են: Միկրոօրգանիզմները մտնելով մեր մարմնի մեջ ստամոքսի, աղիքների, թոքերի և ուրիշ գործարանների մեջ առաջացնում են վերքեր և թունավորում են արյունը: Բժիշկը մեզ ցույց տվեց այդ փոքրիկ կենդանիներին մի գործիքի միջոցով, վորը կոչվում է միկրոսկոպ: Նա մի կաթիլ ջուր կաթեցրեց ապակու վրա, դրեց միկրոսկոպի խողովակի տակ և առաջարկեց մեզ հերթով նայել խողովակի միջոց: Յեվ ի՞նչ ենք տեսնում, ջրի կաթիլը, վոր հասարակ աչքով թվում էր բոլորովին մաքուր, լցված էր բազմաթիվ մանր կենդանիներով: Դրանք հենց միկրոօրգանիզմն էին, վորոնք անընդհատ շարժվում էին այս ու այն կողմ:

Միկրոսկոպը նրանց մեծացնում է 2—3 հազար անգամ, վորի շնորհիվ ել մենք կարողանում ենք տեսնել:

ԻՆՉՊԵՍ ԵՆ ՄՏՆՈՒՄ ՄԻԿՐՈՐԵՆԵՐԸ ՄԵՐ ՄԱՐՄՆԻ ՄԵՁ

Միկրոօրգանիզմներ կան համարյա ամեն տեղ՝ հում ջրի մեջ, ուղում, բոլոր առարկաների վրա: Յերբ մենք հում ջուր ենք համում, պտուղներ ուտում ենք առանց յեռացած ջրով ողողելու, ճաշի նստելուց առաջ ձեռները չենք լվանում, այդ միկրոօրգանիզմները ջրի և կամ կերածի հետ մտնում են մեր մարմնի մեջ: Զիշտ այսպես են տարածվում խոլերան, վորովայնի տիֆը, փորհարիքը և ուրիշ հիվանդություններ:

Յեթե ջուրը յեռացնենք, միկրոօրգանիզմներ չեն կարողանում դիմանալ տաքության բարձր աստիճանին և մեռնում են: Ահա թե ինչու համար պետք է յեռացնած ջուր խմել:

Այդպիսի միկրոօրգանիզմներ կան նաև ողի մեջ, բայց գլխավորապես փոշու ողի մեջ, վորովհետև նրանք նստած են լինում փոշու վրա: Յերբ մենք ներշնչում ենք այդ կեղտոտ ողը, փոշին իր հետ տանում է միկրոօրգանիզմները դեպի թոքերը և այնտեղ առաջացնում զանազան հիվանդություններ, որինակ՝ թոքախտը:

Սակայն ամենից ավելի միկրոօրգանիզմները տարածվում են զանազան կենդանիների միջոցով: Որինակ՝ վոշիլը, լուն, փայտոշիլը վոշ միայն մեզ անհանգստացնում են կծելով և ցավ պատճառելով, այլ և տարածում են զանազան հիվանդություններ: Բժավոր տիֆի տարածողն է վոշիլը, լվերի միջոցով տարածվում է ժանտախտը, վոր մի սարսափելի հիվանդություն է. փայտոշիլների միջոցով նույնպես տարածվում են մի շարք հիվանդություններ՝ տիֆ, ժանտախտ և այլն:

Այդ պարագիտները կծելով այս հիվանդություններով առապող մի մարդու, ծծում են նրա արյունը: Հիվանդի արան մեջ գտնվում են բազմաթիվ միկրոօրգանիզմներ, վորոնց վոշիլը ամ լուն բաց են թողնում, յերբ կծում են մի առողջ մարդու արմինը և այսպիսով հիվանդացնում նրան:

Այս նույն ձևով է տարածվում նաև մալարիա հիվանդությունը: Սակայն այս անգամ միկրոօրգանիզմները տարածողն է ռծակը, վոր հիվանդին կծելուց հետո կծում է մի ուրիշին և րա արյան մեջ թողնում հիվանդից ստացած մալարիայի միկրոօրգանիզմներ:

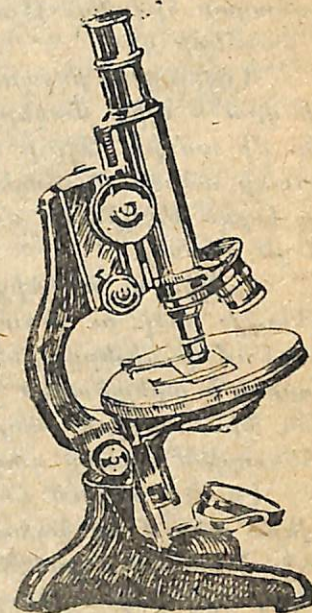
Պակաս վնաս չի հասցնում մեզ առև ճանճը, վորպես հիվանդության միկրոօրգանիզմներ տարածող:

Ուր ասես չեն լինում նրանք, ի՞նչ կեղտոտություն վրա ասես չեն նստում, սղբանոցի փոած կեղտոտությունների վրայից թռչում են նրանք սատկած կենդանու դիակի վրա, այնտեղից արտաքինոց և վերջը գալիս նստում հացի, աքարի, ճաշի սեղանի վրա դրած առանների, գդալի վրա: Աղբանոցի կեղտոտությունների և դիակների վրա ափազանց շատ կան միկրոօրգանիզմներ, նրանք այնտեղ իրենց համար սնունդ են լսնում և արագ բազմանում: Ծանճը ստելով այդ կեղտոտությունների վրա, վերցնում է իր թաթերի վրա բազմաթիվ միկրոօրգանիզմներ և տարածում ամեն տեղ:

Ծանճերի միջոցով տարածվում են բազմաթիվ հիվանդություններ, որինակ՝ վորովայնի տիֆ, խոլերա, փորհարիքը և այլն, վորոնք իբրեւմ հազարավոր մարդկանց մահվան պատճառ են դառնում:

ԻՆՉՊԵՍ ՊՍՅՔԱՐԵՆՔ ՄԻԿՐՈՐԵՆԵՐ ՏԱՐԱԾՈՂՆԵՐԻ ԴԵՄ
— Բժիշկը մեզ սովորեցրեց նաև, թե ինչպես պետք է լուխնացնենք միկրոօրգանիզմներ և պայքարենք նրանց տարածողների դեմ:

Նա ասաց, վոր ջրի մեջի միկրոօրգանիզմներ հալար, պետք է յեռացնել ջուրը: Ողբ պետք է մաքրել փոշուց: Բնակարանների և դասարանների հատակը հաճախ մաքրելով և

Միկրոսկոպ

հատուկ յուր քսելով, ողի մեջ թափառող միկրոբները կնստան հատակին և ողը կմաքրվի:

Միկրոբների վրա մահացու ազդեցութիւնն ունեն նաև ա-
րևի ճառագայթները: Լուսավոր, արևոտ սենյակում ավելի քիչ
միկրոբներ կան, քան խոնավ ու մութ սենյակում: Ուրեմն հա-
ճախ պետք է սենյակի ողջ մաքրել՝ պատուհանները բաց անե-
լով և արևի ճառագայթների մուտքը չխանգարելով:

Սակայն ավելի կատարյալ և կազմակերպված պայքար պետք է մղել այն միջառնների դեմ, վերոնշյալ տարածում են հանազան հիվանդություններ—վոջլի, լուի, փայտոջլի, մոծակի և ճանճերի դեմ:

Վոյիլնեմ, ինչպես գիտենք, ապրում են ճերմակեղեններ
 րի վրա և գլխի մագերի մեջ: Նրանք շատ արագ բազմանում
 են. մի ամսից վոյիլը կարող է 4000-ից ավելի սերունդ տալ:
 Նրանք ածում են ձուեր, վորոնք կոչվում են անիծ: Անիծնե-
 րը կպած են լինում մագերին, հասարակ աչքով նրանք կարե-
 լի չեն տեսնել:

Վոջլից ու անիծից ազատվելը շատ հեշտ է: Ճերմակեղենը պետք է լվալ ու յեռացնել: Իսկ գլխի վոջլիներին վոջնչացնելու համար գիշերը, քնելուց առաջ, գլուխը պետք է ոծել կերտսինի և արևածաղկի յուղի խառնուրդով և կապել: Առավոտյան խիտ սառնով սառնելիս քոյր անիծներն ու վոջլիները կհեռացվեն առանց դժվարության:

Լուերը սիրում են փոշոտ բնակարաններ, նրանք իրենց
 ձվերն ածում են հատակի փոշոտ ճեղքերում, փոշոտ
 մեջ: Հետևաբար լուերի զեն պայքարը պետք է մղել
 նեղով այդ փոշոտ բները:

Համեմատաբար ավելի զժվար ե կովել փայտօջիների զեմ
Նրանք չեն վախենում մոչ ցրտից և մոչ ել քաղցածութունից
և կարող են առանց ուտելու դիմանալ մինչև կես տարի: Վո-
չնչացնելու համար պետք ե մաքրել մահճակալները, լեռացած
ջրով լվալ և կերոսին քսել, պատի ճեղքերն ել կավով ծեփե-
լ և սպիտակացնել:

Մոծակներն ածում են իրենց ձվերը ճահիճների մեջ: Մալարիա հիվանդութունը տարածված է այն աեղերում, վորտե՛ր ճահիճներ շատ կան: Ուրեմն, վորպեսզի մոծակները չշատանան պետք է չորացնել ճահիճները և բակերում, փողոցներում կեղտոտ ջրեր չթափել:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՄԱՐԱՆՔԻ ՎԵՐԱԳՐՈՒՄԸ

Համոզման համար պատշաճ է տալ մի քանի ձևերով։ Ամառը պետք է պատուհանները բաց թողնել, իսկ վր

պեսզի ճանճերը ներս չմտնեն, պետք է յերկաթե ցանցով և
կամ բարակ շղաքշով պատել: Սենյակում սեղանների վրա
պետք է դնել ճանճասպան հեղուկով ամաններ և կամ կաշուն
թղթեր, վորպեսզի վոչ մի ճանճ չլինի բնակարանում և միկ-
րորենբով չհեղտոտեն մեր հացն ու շաքարը: Ուսուցիչը մեզ
սեփորեցրեց նաև ճանճորսներ պատրաստել:—մի հասարակ շշի
մեջ պետք է լցնել մինչև կեսը ջուր. շշի անցքի մօտ, ներսի
կողմից մի քիչ ցած պետք է քսել մեղր կամ շաքարի լու-
ծույթ, ճանճերը ներս կգնան մեղրն ուտելու համար և դուրս
չեն կարող գալ: Ինչնենք ջրի մեջ և կխեղդվեն:

—Սհա, այսպես, սիրելի տատիկ, պետք է ժոհնաջանել միկ-
րոջներին, պետք է ժոհնաջանել այդ միկրոջները տարածողնե-
րին, այն ժամանակ մարդիկ կազատվեն իրեն ամենավտանգա-
ված միջավայրից և շատ հիմադրույթուններով:

—Բայց գիտե՞ս, տատիկ, վոր հեղափոխությունից առաջ մեր յերկրում և այժմ ել արտասահմանում կապիտալիստներն ու կալվածատերերը նույնպես նպաստում են միկրոբների ու հիվանդությունների տարածմանը։ Դու գարմանո՞ւմ ես։ Բայց դա ճիշտ է։ Ձե՛ք վոր նրանք աշխատում են, վորքան կարելի դա ճիշտ է։ Չէ՜ վոր նրանք աշխատում են, վորքան կարելի լինում միայն չոր հաց տալիս, վորով շատ անգամ կարող են մոլթ ու խաբխուլ հյուղե-
զներ։ Աշխատավորներն ապրում են մոլթ ու խաբխուլ հյուղե-
րում, փոքրիկ սենյակներում, կիսաքանդ, կեղտոտ ու նեղլիկ
քնակարաններում, վորտեղ մաքուր ոդ, մաքուր ջուր և արև
չկ'ա՛ծ։ Նրանք վատ են մնվում, ուժասպառ են լի-
շատ քիչ և լինում։ Նրանք վատ են մնվում, ուժասպառ են լի-
շատ քիչ և լինում։ Նրանք վատ են մնվում, ուժասպառ են լի-

... և ...

Վճարելի:
Խորհրդային իշխանությունը բանվորների համար շինում
է նոր ու շատ հարմարություններ ունեցող տներ, նույնիսկ
քաղաքներ, ամառանոցներ, բարեխափում է աշխատավորության
դրությունը և այդպիսով վարակիչ հիվանդությունների դեմ
կռվում:

ՀԱՐՑԵՐ 1. Ի՞նչպէս են առաջանում վարակիչ հիվանդութիւնները: 2. Ի՞նչ գործիքի միջոցով կարելի յետ միկրոօրգանիսն տեսնել: 3. Ի՞նչու համար պետք է խմել յեռացած ջուր և ձեռներն ուտելուց առաջ լվանալ: 4. Ի՞նչպէս են տարածվում միկրոօրգանիսները: 5. Ի՞նչ պետք է անել հիվանդութիւններից ազատվելու համար: 6. Ի՞նչու հիվանդանալու դեպքում պետք է բժշկին դիմել: 7. Ի՞նչ պետք է անել տան և դպրոցի մաքրութեան համար: 8. Սորերդային իշխանութիւնն ի՞նչպէս է կազմում վարակիչ հիվանդութիւնների դեմ:

ԻՆՉՊԵՍ Ե ՏՊՎՈՒՍ «ՈՒՍՄԱՆ ՀԱՐՎԱԾԱՅԻՆԸ»

Մեր ուրախութեանը չափ չկար: Վերջապէս, պիտի տեսնէինք այն տպարանը, վորտեղ տպվում է մեր սիրելի «Ուսման հարվածայինը»: Այդ մասին հայտարարեց ուսուցչուհի ընկ. Ոկտաբերինա Սուրենյանը:—

— Վաղը կգնանք տպարանը դիտելու:

Հետևյալ օրը վորոշված ժամին բոլորս հավաքվեցինք և սպասում էինք ուսուցչուհու: Յեկապէս Մենք կանգնեցինք գույգ-գույգ և կարմիր բանակայինների պէս համաչափ բայելով դնացինք դեպի սպարան:

Մենք քայլում էինք ենգելի փողոցով, վոր Հյուսիսային կովկասի մայրաքաղաքի—Ռոստովի գլխավոր փողոցն է: Կանգ առանք մի մեծ, յերկհարկանի շենքի առջև:

— Ձեր անցածութիւնը—ասաց դռնապահը:

Ընկ. Սուրենյանը ինչ-վոր թուղթ ցույց տվեց: Մենք մտանք տպարանի բակը, հետո շենքը: Մեր առաջ բացվեց մի շատ հետաքրքրական տեսարան:

Շարե շար կանգնած էին տասնյակ մեքենաներ: Նրանք հաճելի աղմկում էին: Այստեղ ու այնտեղ յերևում էին մեծ, լայն թղթերի անագին կույտեր: Բանվորներն ու բանվորուհիները զվարթ ու վողկորված աշխատում էին: Մեկը մեքենայի վրա յեր աշխատում, մյուսը թուղթ էր տեղափոխում, յերկու հոգի զգուշ տեղափոխում էին մի մեծ, սև տախտակ, վորի վրա գրված էին գրքի յերեսի մեծութեամբ ու նրա ձևով ինչ-վոր բաներ:

— Այդ «Ուսման հարվածայինն» է, տանում են տպելու—ասաց ընկեր Տեր-Դավթյանը—տպաւանի հայկական բաժնի գրաշարապետը, վորը մեզ բացատրութիւններ էր տալիս:

Մենք անցանք հայկական գրաշարանոցը, վորտեղ նշպէս ասաց ընկեր Տեր-Դավթյանը, շարվում են «Ուսման հարվածայինը» և ուրիշ շատ գրքեր:

Մեծ, ընդարձակ սենյակում դրված էին բազմաթիւ սարոցներ: Նրանց առջև կանգնած էին բանվորներն ու բանվորուհիները և շարում էին:

Ընկ. Տեր-Դավթյանը շարունակում էր իր բացատրութիւնները:

— Ուսման հարվածայինն ստանում է հոդվածներ ու նյութեր և աշխատակիցներից և թղթակիցներից: Կարող է, ուղղում ուղարկում է տպարանը: Այնտեղ նյութերն ստանում է ապագա գրաշարը և բաժանում շարելու համար: Նայեցեք թե նշպէս են շարում:

Սարքոցի վրա դրված էին քառակուսի տախտակներ, վորոնց վրա կային սուրճապէս քառակուսի, տախտակի մեջ փռած փոքրիկ արկղիկներ: Արկղիկները լիքն էին մետաղյա առեւրով:

Կարելի՞ յետ մի տառ նայել—հարցրի յես գրաշարին:

— Խնդրեմ, նայիր և դիւր այն արկղը, վորտեղից կվերցնես ժպտալով ասով գրաշարը:

Վերցրի ու նայեցի: Բարակ ու յերկար մետաղի ծայրին տեսա «մ» տառը:

Գրաշարը ձախ ձեռքով բռնել էր տառակալը (վերստան), իսկ աջ ձեռքով արագ-արագ արկղիկներից վերցնում էր առեւրը և շարում տառակալի վրա: Այնպէս արագ, վոր չեմ արող ասել:

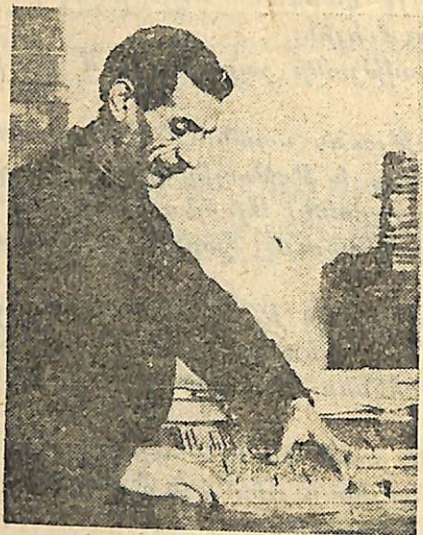
— Գրաշարը—շարունակեց ընկեր Տեր-Դավթյանը,—տառերից շարում է բառեր, բառերից—տողեր, իսկ տողերից սյունյակներ են ստացվում:

— Իսկ ի՞նչպէս են ստացվում գրքի յերեսները—հարցեց տղաներից մեկը—Գուրգենը:

Ընկ. Տեր-Դավթյանը մեզ առաջնորդեց գրաշարանոցի մյուս ողմբ: Այնտեղ դրված էր մի մեծ յերկաթյա սեղան: Սեղանի առջև կանգնած էր մի գրաշար: Նա զգուշութեամբ մաս-մաս վերցնում էր մեզ արդեն ծանոթ սյունյակները և հավասարաւորեցնում էր մեզ արդեն ծանոթ թուղթ կապում: Նայում եմ, ափ դարսում ու կողքից բարակ թուղթ յերեսներ, միայն գլխիվայր:

— Նշ տեսնեմ. իսկ և իսկ գրքի յերեսներ, միայն գլխիվայր:— Ահա այսպէս են կապում «Ուսման հարվածայինի» և յուս գրքերի յերեսները—ասաց ընկ. Տեր-Դավթյանը: Հիմա նայեցեք, թե ինչ են անում այդ յերեսների հետ:

Բանվորներին մեկը վերցնում եր կապած յերեսները, տանում եր մի փոքրիկ սարքոցի վրա, վրան թուղթ եր դնում, յերեսների վրայով անց եր կացնում սարքոցի կտր—գլանաձև մասը: Դուրս ելին գալիս տպված յերեսներ:

Գրաշարայես ընկ. Հովանես Տեր-Դավթյան

— Այդ յերեսները հանվում են սրբագրելու համար—ասաց ընկեր Տեր-Դավթյանը.—սյունյակները նույնպես հանվում են սրբագրելու համար: Առաջ սրբագրվում են սյունյակները, հետո յերեսները: Սրբագրիչը կարդում ե, ուղղում սխալները, գրաշարներն ել այդ ուղղումները մտցնում են շարվածքի մեջ: Յերբ բոլոր սխալներն ուղղված են, գիրքը պատրաստ ե տպագրության համար:

— Լավ, հապա վճնց ե լինում, վոր «Ուսման-Հարվածային»-ի մեջ նկարներ են տպում—հարցրեց տղաներից մեկը —Վազգենը:

— Հարցը շատ տեղին ե,—պատասխանեց ընկ. Տեր-Դավթյանը,—մենք պետք ե նաև գնանք տեսնենք տպարանի հենց այն բաժանմունքը, վորտեղ պատրաստում են նկարները—ցիկլոգրաֆիան:

Մենք անցանք շինքի մյուս մասը, բարձրացանք յերկրորդ հարկը և ներս մտանք մի շատ հետաքրքիր շինք, վորը բաղկացած եր հինգ սենյակից: Չորս կողմը—ղանազան սարքոց

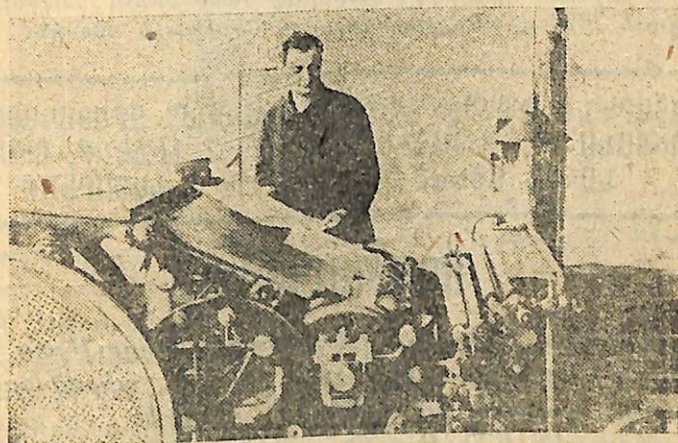
ներ, մեքենաներ, վառվող պրիմուսներ, ցինկի կտորներ և այլն և այլն:

— Հիմա լսեք, ինչպես են ստացվում նկարը, ասաց ընկ. Տեր-Դավթյանը: Ցինկոգրաֆիայի լուսանկարչատանը հանվում ե հարկավոր պատկերը: Վերջինս քիմիական միջոցներով տեղափոխվում ե ցինկի տափակ կտորների վրա: Դա արվում ե այնպես, վոր ցինկի վրա նկարը լինի գլխավայր, վորպեսզի տպվելիս շիտակ դուրս գա: Յերբ արդեն ցինկի կտորը պատրաստ ե, նրան մեխերով խփում են տախտակների վրա, կողքերից կտրում, հարթում են և ստացվում ե կլիշե: Կլիշեյի բարձրությունը պետք ե պակաս լինի տառերի բարձրությունից: Ներքին յերեսները կապելու ժամանակ այդ կլիշեները դրվում են համապատասխան յերեսներում և այդպիսով տպվում են նկարները:

Մենք դիտեցինք ամբողջ ցինկոգրաֆիան, բանվորների աշխատանքը: Այնքան հետաքրքիր եր, վոր չեյինք ուղղում հեռանալ, բայց ուսուցչուհին ասաց.—

— Հիմա գնանք տեսնենք, թե ինչպես ե տպվում «Ուսման հարվածային»:

Բոլորս անցանք սեփնալական բաժինը: Շրջապատեցինք մի մեքենա, վորն աշխատում եր թեթե, համաչափ աղմուկով:

Ի՞նչ հիանալի տեսարան լեր: Հսկա մեքենան գործում եր արագ, տալով ընդամենը մի 4—5 վայրկյանում 16 յերես «Ուսման հարվածային»-ից: Այդ հսկա մեքենայի վրա միայն մի բանվոր եր աշխատում, վորի գործն այն եր, վոր մե-

քենայի վրա դարձած թղթերից մի-մի թերթ ներքև ե տալիս:

Ելեկտրականության ուժով արագ պտտվում եր մեքենայի մեծ անիվը: Նրանից պտտվում, շարժվում եյին անթիվ անհամար մասերը: Նայում ես, նայում ու չես կշտանում: Տպված թերթերը դուրս եր գալիս մեքենայի միջից, ընկնում եր բարակ, հավասարաչափ ատամներով ինչ-վոր մասի վրա վերջինս վերցնում եր թերթերն ու կանոնավոր դարձում համապատասխան տեղում: Մենք շարունակում եյինք հետաքրքրությամբ դիտել:

Ընկ. Տեր-Դավթյանը ասաց.—

Ինչպես տեսնում եք, տպվելուց հետո դեռ գրքը պատրաստ չե: Դեռ պետք ե տպված թերթերը տեղափոխել կազմաւուն, ախտեղ դասավորել նրանց, կազմել, կարելի յե այլն, փորից հետո միայն «Ուսման հարվածայինը» պատրաստ կլինի:

Մենք դիտեցինք նաև կազմատունը, տեսանք թե ինչպե բանվորուհիները ծալում եյին թերթերը, կարում, շապի հագցնում և տալիս եյին պատրաստի գրքեր:

Մեծ տպավորություններով և գոհ սրտով մենք հեռացան տպարանից:

ՀԱՐՑԵՐ.— Տպարանը վորակից ե ստանում գրքի նյութեր, ինչպես և շարունակ գրաշարը: Շարելուց հետո մինչև տպվելն ի՞նչ կատարվում: Ի՞նչ դիտեք տպագրական մեքենայի մասին:

ԿԱՏԱՐԵՆՔ ԴՊՐՈՑԻ ԿԱՐԳ ՈՒ ԿԱՆՈՆԸ՝ ԶԲԱՑԱԿԱՅԵՆՔ, ԶՈՒՇԱՆԱՆՔ, ԳԻՏԱԿԻՑ, ԿԱՐԳԱՊԱՇ ԼԻՆԵՆՔ, ՈՒՍՈՒՄ-ՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ ԼՐԻՎ ԿԱՏԱՐԵՆՔ

ՈՂԱՊԱՐԻԿՆԵՐ

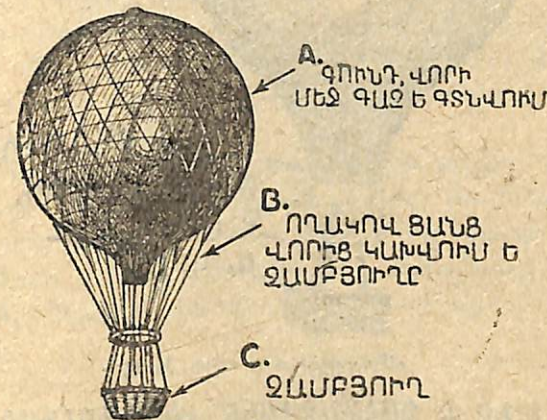
Յառաքից և ջրից հետո ուղը հաղորդակցության յերրոր միջավայրն ե: «Ողին հաղթելը», «ողին տիրանալը» այժ տեխնիկայի հրատապ խնդիրներից մեկն ե:

Խորհրդային Միությանն ողագնացության մեջ մեծ նվաճումներ ունի: Բացի սավառնակներից, մենք շուտով գերիժաբներ ել կունենանք:

Մեր ողային նավատորմիդն ուժեղացնելով, մենք սոցիալիստական արդյունաբերության և գյուղատնտեսության զարգացումը:

զացումն ել ավելի կարագացնենք և մեր յերկրի «ողային սահմանները» կպաշտպանենք թշնամու հարձակումներից:

Մարդու ողի մեջ բարձրանալու միաբը շատ հին ե: Դեռ շատ հին ժամանակներ մարդիկ փորձեր եյին անում, ողում թռչելու: Շինում եյին «աղափներ», վորոնք մեխանիկական հարմարանքների ոգնությունը թռչում եյին ողում: Պատրաստում եյին ողապարիկներ, վորոնց միջից հանում եյին ողը: Զինաստանում թռցնում եյին տաքացրած ողով լցված վիշապներ, ոձեր: Յեվ միայն 1783 թվականից սկսած Ֆրանսիայում, յերբ Մոնգոլֆյե յեղբայրները հնարեցին իրենց ողապարիկը հրապարակորեն կատարվեցին ողի մեջ տաքացրած ողի ոգտագործման միջոցով բարձրանալու փորձերը: Ողապարիկն իր հնարողների անունով կոչվում ե՝ «Մոնգոլֆյեր»:

Ողապարիկ

Ողագնացությանը սկսեցին հետաքրքրվել վոչ միայն Ֆրանսիայում, այլ և Անգլիայում, Գերմանիայում, Իտալիայում: Ֆիզիկոս պրոֆեսոր Շարլը հնարեց կերպասի մեջ գազ չանցկացնող հատուկ լակ:

Առաջ յեկան Շարլյեր ողապարիկները (պրոֆ. Շարլի անունով կոչվող), վորոնք քիչ փոփոխություններով շինվում են և մինչև այժմ:

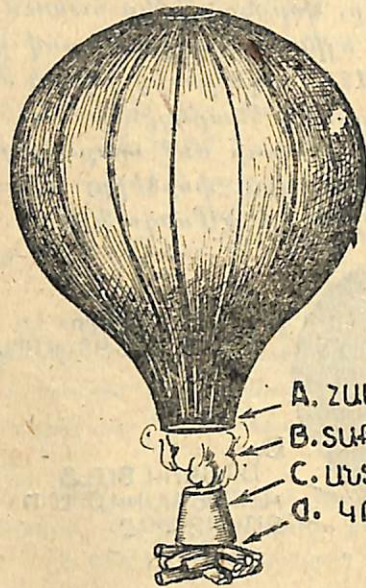
Այժմյան ողային նավատորմիդը բաժանվում ե յերկու մասի՝ ողից ծանր (սավառնակներ) և ողից թեթև (ողապարիկներ):

Ողագնացության թեթև տպարատները բաժանվում են յերեք տեսակի՝

1. Գնդաձև ողապարիկ,
2. Ոձաձև
3. Դիրիժաբլ:

Ահա Մոնգոլֆյերի գնդաձև ողապարիկի համառոտ պատմությունը:

Փորձենք շինել ամենահասարակ ձևի մոդել և, դաշտ կամ մարզապետին դուրս գալով, բաց թողնենք նրան:

- A. ՀԱՍՏ ԹՂԹԻՑ ՈՂ.
B. ՏԱՔԱՑՎԱԾ ՈՂ.
C. ԱՆՏԱԿ ԴՈՅԼ
D. ԿՐԱԿ

«Մոնգոլֆյեր»-ի ավիո-մոդել

ԻՆՁ Ե ՊՍԷՍԷՉՎՈՒՄ «ՄՈՆԳՈԼՖԵՐ» ՇԻՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

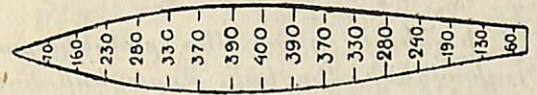
ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ. 1. Քանոն՝ միլիմետրային բաժանումներով, 2. Մեկրատ, 3. Մեկրատ, 4. Վրձիկներ՝ ստիճակներով համար:

ՆՅՈՒԹ. 1. Գունավոր բարակ (ծխախոտի) թուղթ. 2. Հասարակ թուղթ կամ սովորական թուղթ կապալարելու համար, 3. Հին թերթեր՝ սակից կպցնելու համար, 4. Ալյուր:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԸՆԹԱՑՔԸ

Գունդը շինվում է ծխախոտի գունավոր թղթի միասին վառար շերտեր կպցնելով: Նկարի վրա զրված է յերկու մետր արամագծով գնդի ձևը: Այսպիսի շերտեր պետք է կտրել 12 հատ—ամեն մեկը չափից 5-ական միլիմետր ավելի:

Ամենից առաջ հաստ թղթի կամ սովորական թղթի վրա գծել ճիշտ գծագիրը, կտրել այդ գծագրով ձևը և գնելով ծխախոտի թղթի վրա կտրել 12 շերտ: Նախ քան ձևելը, պետք է ծխախոտի թղթի առանձին թերթերն իրար կպցնել: Յերբ թերթերը պատրաստ են, կտրել միանգամից բոլոր շերտերը, 5-ական միլիմետր ավելի թողնելով կպցնելու համար:

Մոնգոլֆյեր ավիոմոդելի շինելու համար շերտեր ձեվելու գծագիր

Բոլոր թերթերը սկզբից կպցվում են յերկուական, ապա 4-ական հատ և այլն (ստանում են մակույկների ձև):

Յեթե գունդը մեծ չափի յե, պետք է ամրություն համար կպցված միացման տեղերի վրա թղթի նեղ շերտ կպցնել: Այդ շերտը պետք է կպցվի և գոտիներ կազմելու համար (գլուխի գուլպաներով):

Գունդը ներքևից ունենենալու յե մի անցք՝ տաք ոգով լցնելու համար: Վորպեսզի բաց թողնելու ժամանակ անցքի կողքերը չճզվեն, պետք է հաստ թղթից ող պատրաստել: Վե-րևից ամրություն համար նույնպես ծխախոտի շրջանաձև թուղթ կպցնել: Գունդը պահվում է ծալած դրուժյամբ՝ մինչև բաց թողնելը:

ԳՆԴԻ ԲԱՅ ԹՈՂՆԵԼԸ

Գունդը տաքացնելիս և տաք ոգով լցնելիս մեծ դժուշու-թյուն է պահանջվում: Առանց մեծերի ոգնություն ավելի լավ գունդը չչորացնել և բաց չթողնել: Մեծ ընկերը (յեղբայրը, հայրը, կուվարը, ուսուցիչը) կոպենն ձեզ և այն խաղում, վորը ղեկավարելու յե ժուրնալ-դասագրքիս հետևյալ համարում:

Ճյուղերով, տաշեղներով, անպետք թղթով վառվող խա-ղույկի կրակի վրա (ավելի լավ է և անվտանգ՝ կրակը վառել անհատակ դուլի մեջ, յերկու հոգի բռնում են գունդը նրա ցածի անցքի ողակից: Դրանցից մեկը բռնում է ղեկի վերևի մասը: Յերբ գունդ ամբողջապես լցվի տաք ոգով, բռնում են միայն ցածի ողից: Գունդը բաց է թողնվում այն ժամանակ, յերբ զգացվում է նրա դեպի վեր գնալու ձգտումը:

Զ Ր Ա Ն Ի Վ

Ձեզնից ո՞վ չի լսել և չգիտե մեր ջրաեղեկտրակայանների՝ Դնեպրոգեսի, Վոլխովգեսի, Զագեսի, Չորագեսի և ուրիշ ջրաեղեկտրակայանների մասին:

Այդ ջրաեղեկտրակայանները մեզ հսկայական եներգիա, ուժ են տալիս: Յեվ դեռ ինչքան ջրվեժներ, գետեր, լճեր կան, վորոնք մեզ շատ ու շատ եներգիա կտան, յերբ մենք նրանց տեխնիկապես մեզ յենթարկենք:

Ջրով, վորպես ուժի աղբյուրով, վաղուց և վոր մարդիկ սկսել են ոգտվել: Զանազան ժամանակներում, տարբեր յերկրներում կառուցվել են զանազան շարժիչներ—յերեք տեսակի անիվներ՝

1) Վերևից թափվող ջրով բանող անիվ.

2) Կողքից թափվող ջրով բանող անիվ.

3) Վարից հոսող ջրի ուժով բանող անիվ, վորոնք տարբերվում են ջրով աշխատելու իրենց ձևերով (տես նկ. 2, 3, 4):

Այդ ջրանիվները մինչև այժմ գործածվում են գյուղացիական անտեսուկ յուններում, ոգտագործելով ջրի ուժը:

Այդ ջրանիվներից ամենաձեռնատուն վերևից թափվող ջրով բանող անիվն է:

Ունենալ հետևյալ գործիքներ՝

Լորդիկ, ձեռնասղոց, բիգ, գայլիկոն, մուրճ, Խողանաստի վրձին:

Նյութ. Սովորական ֆաներ, յերկաթալար սոնակի համար, յուղաներկ կամ եմալի ներկ:

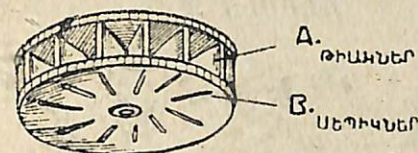
ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԸՆԹԱՑՔԸ

Փաների վրա ըստ № 5 գծանկարի, գծագրել յերկու իրար հավասար ջրջաններ: Անկյունաչափով բաժանել 12 (կամ 18, 24) հավասար մասերի 30-ական աստիճան:

Անվի մեծությունը կախված է ջրի քանակից (առվակ, վտակ):

Վորքան ուժեղ է ջրի ճնշումն, ախքան մեծ պետք է լինի անիվը:

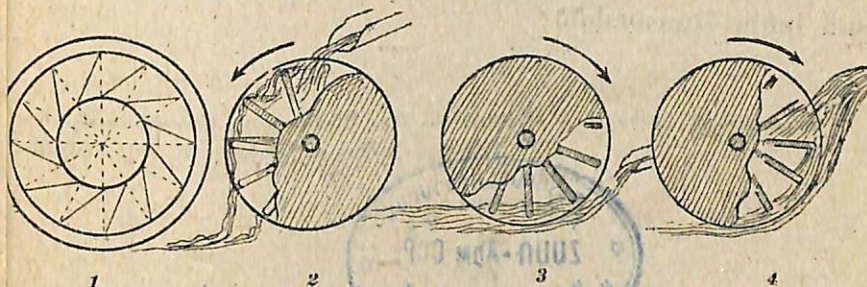
Փաների վրա, յուրաքանչյուր ջրջանի մեջ գծագրվում են յերկու համակենտրոնական ջրջանագծեր, վորոնք նույնպես բաժանվում են 12 (18, 24) հավասար մասերի. ապա այդ բաժանումները միացվում են առաջին ջրջանագծի բաժանումների հետ մեջ ընդ մեջ: Ստացվում են մի շարք թեք գծեր (միևնույն անկյան չափով), վորոնք ցույց կտան մեզ աշխատող թիակների ամրացնելու տեղը: Հետո այդ գծերի ուղղությամբ լորդիկով ֆաների հաստության չափ կտրվածքներ են պրվում, վորոնց մեջ համապատասխան փայտե սեղիկներով ամրացվում են թիակները: Թիակները պիտի շինել սխալիս մեծությամբ, վոր դրվելով յերկու անիվների մեջ, րանք կպչեն իրար:

Յերբ պատրաստ կլենեն յերկու ջրջանները և թիակները, այդ առանձին մասերն իրար հարմարեցնել և կազմել մի մբողջ—ջրանիվ:

Պատրաստի ջրանիվը պետք է գեղեցկության և դիմացունելության համար ներկել յուղաներկով կամ եմալե ներկով և ամրացնել նույնպես ներկած յերկաթե սոնակին ու դնել ատվանդանի վրա:

Այդ անիվը կարող է աշխատել վերից, կողքից թափվող, նչպես նաև ցածից հոսող ջրի ուժով:

Տրանսպորտիրով բաժանել 12 հավասար մասերի (30°).

Ջրանիվը պտտվում է վերից թափվող ջրով.

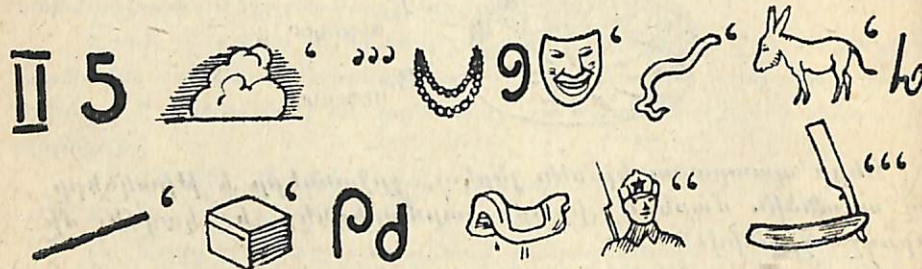
Ջրանիվը պտտվում է վարից հոսող ջրով.

Ջրանիվը պտտվում է կողքից թափվող ջրով:

ՌԵԲՐՈՒՄ № 5.

ՌԵԲՐՈՒՄ № 6.

«Ուսման-հարվածային» № 2-ում տպված ռեբուսների լուծումը՝

Ռեբուս № 3. — 1932 թիվը հնգամյակը 4 տարում իրագործելու տարին է։

Ռեբուս № 4. — Ուսուցիչը աշակերտներին տանում է գրծարան կապ հաստատելու։

Խմբագրական կոլեգիա՝ Ն. Ավագյան, Յե. Զախարյան, Մ. Փիրումյան
Պատասխանատու՝ Խմբագիր Մ. Փիրումյան

2656

У—22

Отв. редактор
М. О. Пиюмьян
Техн. редактор
Г. М. Маркьян

Сдано в наб. 1/VIII 1932 г.
Сдано в печ. 31/VIII 1932 г.
Об'ем 4^{1/2} печ. листа
Тираж 2500 экз.

Уполкрайлита № 1705. Ростов н-Д. Газ.-кн. тип. СККПО Ст.-Форм. А5-148x210 Зак № 3964

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Նոր ուսումնական տարին սկսենք կազմակերպված, Յե. Զախարյան	3
Լենինի պատգամը (բանաստ) Ա. Խաչենց	9
Միջազգային յերթասարդական որը՝ Մ. Փիրումյան	10
Ի՞նչ վորոշեց Հ. Կ. (բ) Կ. Կենտկոմը պիտենք կազմակերպության տա- նամյակի առթիվ՝ Յե. Զ.	14
Ընկ. Պիվովարովի ճանը պիտենք- ների յերկրային հավաքում	18
Թվերը խոսում են, Մ. Փիրումյան	23
Հասցը լավ է արագ հավաքել, քարզմ Գ. Մ.	30
Տրակտորը (բանաստեղծ) Կ. Ինյան	32
Ոգնենք կուսակցությանը և պետու- թյանը տարածելու նոր փոխառու- թյունը, քարզմ Մ. Գեվորգյանի	32
Կուսակցության առևտրի մասին	34
Կոլխոզի արտում, Կ. Ինյան	37
1905 թիվը Ռոստովում, քարզմ Յե. Զ.	37
Եներգիայի աղբյուրները, Ո. Զոհրաբյան	39
Վարակիչ հիվանդություններ, Հ. Բաբունի	53
Ինչպես և տպվում «Ուսման Հար- վածայինը», Հ. Մազմանյան	58
Ոգապարիկ, Ո. Բառաշյան	62
Ջրանիվ, Ո. Բառաշյան	66
Ռեբուսներ, Մովսիս	68

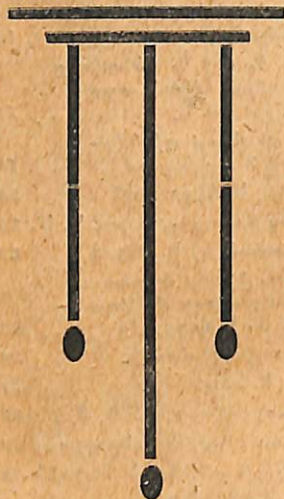
ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0241848

ЖУРНАЛ - УЧЕБНИК

для III и IV группы
армянских школ I ст.

9870

цена 50 коп.

507

48 /
507 U

На армянском языке

И-во „СЕВЕРНЫЙ КАВКАЗ“

ГР. № 26086

ПРИКАЗ-ПОР., ПЛОЧКАЗУЛ ФОР., 53

ГР. ЧЕЛСР. ЧЕЛ. ПОВЕЛСР